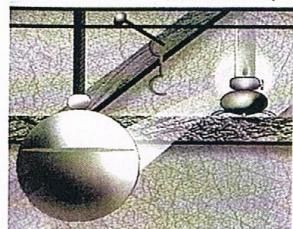

PRIS KR. 50,-

LÆR, SKO OG SKINN

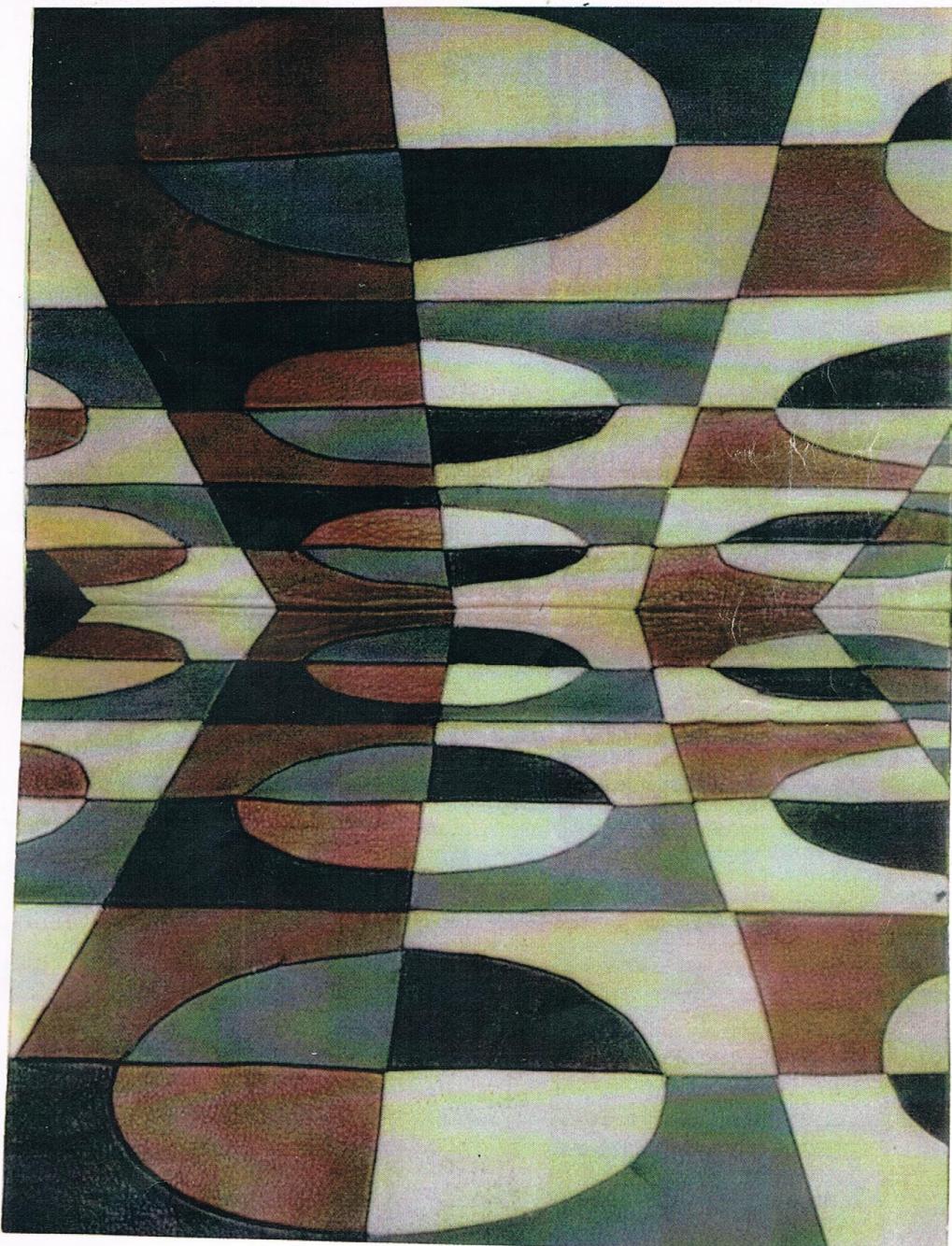
ET UAVHENGIG BLAD OM

SKINN, LÆR, KUNST, HÅNDTVERK, KULTUR, HANDEL, INDUSTRI

Nr. 1 - 2013

Årgang 13

ISSN: 1502 - 2501

Fra Redaksjon.

Denne utgaven har bare 28 ordinære sider, men hele tre bilag spredd over sideantallet, slik at det veier opp.Og det ser ut til å være en bra utgave som har litt av hvert å by på. Alt etter som impulsene har tilflødd underveis. Bladet takker alle som har bidratt på en eller annen måte. Det er kun slik det kan bli et blad. Ha en fin sommer. red

Innhold.

Side 1: «Paralellogram», et arbeide av Richardt Henriksen.S.2.Redaksjonelt stoff. Lær, Sko og Skinn Bokhandel. S. 3. Verkstedprat, «Mellom design,håndtverk og nordiske sosialdemokrati». S.4.Noen fotoglimt fra Kunst og Håndtverksmessen på Lillestrøm, 2012.,»Juleexpo». The Leather Crafters and Saddlers Journal. S. 5.Fotoglimt fra CSCL utstillingen «Creative Versatility», i Canada. S. 5-6 og bilag, Verkstedkroken. S.7. Sluttstrek for ennu en buntmaker. S.9. Foto av arbeider til Richardt Henriksen. Nytt arbeide av Akiko Okada. S.10-11, Fotoglimt fra Røros Martnaen 2013. S.12. Skindsmedene i København. S.13. «Love in old Tallinn», et arbeide av Maarja Undusk. S.14-15 og bilag, «Brudstykker av en samtale med Karoline Vinje, Om skomakerlinjen ved Plus-skolen i Fredrikstad. S.16-17. Gyllenlær/guadameci i Portugal (12th -19th) av: Franklin Pereira, S.18. Villmarksmessen i Vikingskibet 2013. Villmarksmessen på Lillestrøm 2013. S.19.»Wettlauf mit der vergangerlichkeit,fotoglimt fra en utstilling i Tyskland. S.20. Artikkel, «Ny organisasjon dannet i Frankrike». Angående bruk av skinnmåler. S.21.Nytt arbeide av Lydia Ignatenkova. Bladet Lær, Sko og Skinn Forlag lanserer en pamflett. S.22. Som tiden går. S.23. Ord omkring bok. S.24. Artikkel «Til minne om Jim Manning» S.25. «Danseren», et arbeide av Juhani Berg. Fra Garverimuseet Simrishamn. S.26-27-28 og bilag; Industrialismens Pels, en artikkel i 4 deler. Av Lise Skov, Associate professor of Creative Industries, del. 4.Dette er den siste del av den meget intresante artikkelen.

Om forsids arbeide.

Det er den 86 år gamle dansk/norske buntmaker Richardt Henriksen som bladet skrev om i Nr.1-2- 2010 som har laget forsids arbeide.Det er kalt «Paralellogram» her i bladet. Og et parallelogram har med geometrien å gjøre hvor formene trekanten,sirkelen og kvadratet spiller en rolle. Men mer fantasifult kan det også ha noe med som kalles «parallell univers» å gjøre. En gáte vitenskapen sysler med og utsiktene er hvist at man en gang skal kunne reise til et sånt parallell univers ,via en kvasar!. Mens en annen synsvinkel , når man ser på bilde, er underingen over hvor buntmakerfaget, dette urgammle yrket , kan være på vei, inn i et nytt århundre.

Om Lær, Sko og Skinn .

Lær , Sko og Skinn publiseres av Bladet Lær,Sko og Skinn Forlag, et uavhengig forlag som publiserer skinn og lær relaterte skrifter. Bladet publiseres ordinært to ganger i året.Henholdsvis i månedskifte Mai/ Juni og November/Desember.

*

Prøv en utgave av Lær, Sko og Skinn i sommer solen, kun kr. 50. fritt tilsendt.

Kataloger

«Leather 2000», fra en internasjonal utstilling i Nederland år 2000. Katalogen har omtale av omkring 100 lærhåndverkere og kunstnere fra hele verden.. Pris s. nk. kr. 200.

«10 Bookartists», Fra en utstilling i Galleri Astley, Utterberg, Sverige år 2010. Katalogen har omtale/foto av arbeider til svenske,italienske, franske og estiske bokkunstnere. En fantastisk inspirerende katalog. Pris Nk.kr. 200.

«Scripta Manent IV». Fra den estiske internasjonale bokkunstutstillingen i Tallinn år 2010. Pris, Nk.kr. 300.

«Wettlauf mit der Vergängerlichkeit, a race against Transience» .Katalog med utgangspunkt i en utstilling i det tyske lær og sko museum i Offenbach am Main 2012-13 som viser til det restaurerings arbeidet som utføres ved museet. Tysk og engelsk tekst. Pris,Nk.kr .300.

«Boxes and Bowls». Katalog med utgangspunkt i en utstilling i bl.a. det tyske lær og sko museum i Offenbach am Main 1996-97 av den canadiske kunstneren Rex Lingwood's Cuir Bouill arbeider. Tekster på tysk og engelsk.pris, Nk. kr. 150. (Sendes kun til kunder i Skandinavia)

Bøker

«Whipmaking, A beginners guide». Forfatter: Dennis Rush, pris, Nk.kr. 200.

«Luis Ortegas Rawhide Artistry». Forfatter: Chuck Stormes and Don Reeves. Engelsk tekst, Paperback versjon. Pris, Nk. kr. 400.

«The Leatherworking Handbook».Forfatter: Valerie Michael, engelsk tekst, paperback versjon.Pris, Nk. kr. 350

«Encyclopedia of Raw Hide and Leather Braiding».Forfatter: Bruce Grant. Illustrert om fletting ,engelsk tekst, innbunden.Pris Nk. kr. 350

«Den Stomska Garvaregården i Simrishamn». Pamflett, forfatter:Gösta Ehrenberg. Tileggartikller av: Margareta Larsson og Juhani Berg. Svensk tekst. Pris Nk.kr. 100, fritt tilsendt.

Dersom ikke annet er nevnt kommer frakt i tillegg til prisen på boker og kataloger etter postverkets takster.(Sendes kun til kunder i Skandinavia.)

Bøker og tidskrift fra Bladet Lær, Sko og Skinn Forlag.

Lossalspris, Lær, Sko og Skinn, enkelutgaver, Nk.kr. 50,fritt tilsendt. Årsabonnement, to utgaver, Nk.kr. 100, fritt tilsendt.

Lær, Sko og Skinn , 8 utgaver fra år 2000 og alle utgaver 2006-2012 kr. 700.Fritt tilsendt. (Sendes kun til kunder i norden)

Lossalspris, The Euro*pean Leather, Shoe and Hide,(engelsk teksted) tidsskrift publisert av Bladet Lær, Sko og Skinn Forlag, Nk.kr. 50.Fritt tilsendt. Årsabonnement, to utgaver, Nk. kr. 100.Fritt tilsendt.

The Euro*pean Leather, Shoe and Hide , 6 utgaver 2010-2012, Nk.kr. 300.Fritt tilsendt.(Sendes til kunder world wide)

«Lær, Sko og Skinn Lommeleksikon», kr. 100.Fritt tilsendt.Kun i norden

«Tre generasjoner tre og lærskjærere».Pamflett, Minneskrift om en portugisisk håndverker familie. Forfatter: Franklin Pereira.Norsk tekst. Pris.Nk.kr. 100. Fritt tilsendt. (Sendes.kun til kunder norden.)

The Leather Crafter and Saddlers Journal. (Kun i norden)

År 2010, halv årsutgave, 3 utgaver. Nk.kr. 200.

År 2011, hel årsutgave, 6 blader, Nk.kr. 400.

År 2012, hel årsutgave, 6 blader, Nk.kr. 400.

År 2013,Lessafspris , enkelutgaver, Nk.kr. 75. Fri frakt.

Bladet Lær, Sko og Skinn Forlag tilbyr års abonnement på The Leather Crafters and Saddlers Journal, 6 utgaver årlig, pris, Nk.kr. 400., fri frakt.

Annonsepriser

1/1 side kr. 1000

1/2 side kr. 500.

1/4 side kr. 300

En femlinjers annonse kr. 100.(For hver ny linje kr.

50).Lærhåndverkere tilbyes en 5 linjers gratis

annonse.Kun skinn og lær relaterte annosser tas inn.

Neste Utgave

Lær,Sko og Skinn vil bli utgivet i November/Desember, 2013.

Frist for innsendelse av artikller, foto o.l. 30 oktober 2013

Henvendelser til bladet.

Post adresse: Bladet Lær,Sko og Skinn Forlag, Postboks 5150,

Majorsstuen, 0302 Oslo, (Norge).

Nett: www.lær-sko-skinn. No

Verkstedprat

Mellom design, håndverk og skandinaviske sosialdemokratier.

I boken *«Design på Norsk, Fra Nøstetangen til Norway says» av Ole Richard Høisæther (andre oppdag 2005) kan man lese følgende på side 180: «Kunsthistorikeren Anne-Berit Skaug har påpekt i sin forskning at PLUS glimrer ved sitt fravær i norsk designlitteratur». Og det handler om brukskunst og design organisasjon Plus som siden gav navnet til PLUS skolen i Fredrikstad og hvor bl.a. landets eneste skomakerutdannelse i dag er å finne i et av de samme lokalene som PLUS organisasjonenes håndverkere i sin tid holdt til i. Det kjennes merkerlig ut og kanskje litt advarende når man leser om dette fraværet av PLUS i design litteraturen. Forde slike fravær kanskje ikke så uvanlig som man skulle tro! En parallell finnes i at man i norsk kunsthåndtverkslitteratur om kunsthåndtverk i tilknytning til materialene skinn/lær ikke finner kunsthåndtverkere/design omtalt selv om det fks. helt siden dannelsen av organisasjon Norske Kunsthåndtverkere i 1975 har hvert medlemmer som har arbeidet med disse materialene. Og det er mulig å ta det et skritt videre ved at det ikke i en eneste bok etter 1975 finnes en lignende uttalelse angående fraværet av kunst/håndtverk/design i relevant litteratur i tilknytning til materialene skinn/lær fra en eneste kunsthistoriker. De blir slik usynlig, materialer og håndtverkere som er og har hvert og virket innenfor et område. Hva angår brukskunstorganisasjon Plus som holdt til i gamlebyen i Fredrikstad **så hadde den bakgrunn i 1950 årenes inntresse for norsk design på den innernasjonale arena. En inntresse som bl.a. ble skapt gjennom en vandreutstilling kalt «Design in Scandinavia» og som ble vist på en rekke museer i USA og Canada mellom 1954 -1958. ***En norsk del av denne utstillingen ble kalt for Norway Design for living» og var arrangert av foretaksmannen Per Tannum sammen med Toralf Prytz med støtte fra Landsforeningen Norsk Brukskunst, Norges Eksportråd, Norges Håndtverker forbund og datidens kulturkontor i utenriksdepartementet. Dette ga spiret til butikken Norway Design i 1957. ***Dirktøren for Norway Design, Per Tannum ønsket å etablere et sentrum for design og designere hvor inntressen som vandreutstillingen hadde skapt kunne omsettes i praksis og komme norsk eksportindustri til gode. Og i leting etter et egnet sted for dette ble gamlebyen i Fredrikstad valgt og brukskunst og designer organisasjon PLUS ble etablaert i 1958. Kunstnere som utgjorde Plus fikk selge sine produkter i butikken Norway Design i Oslo. Og de samarbeidet bl.a. med industrien gjennom de 20 år som PLUS eksisterte og mange av landets fremste designere var tilknyttet brukskunst organisasjon PLUS. På samme side(s.180) i boken; Design på norsk, Fra Nøstetangen til Norway Says- kan man også lese: «på mange måter ble PLUS selv et offer for senere endringer og radikaliseringer som fulgte i kjølevannet av genrasjons og kulturbryninger i hele den vestlige verden tidlig på 1970 tallet. Et uttrykk for dette opprøret her i landet var bruddet mellom brukskunst og kunsthåndtverkerne i 1975». **** Så tidlig som i 1950 og 60 årene begynte brukskunst håndverkere å bruke begrepet kunsthåndtverker istedet for brukskunster. Og

Verkstedprat

opprøret skjedde innefor Landsforeningen Norsk Brukskunst. Utbryterne dannet organisasjon Norske Kunsthåndtverkere i 1975 mens de som ble tilbake i den gamle organisasjon etterhvert kalte seg Foreningen Brukskunst (****siden forandret til Norske Brukskunstnere) og organisasjon Landsforeningen Norsk Brukskunst opphørte i 1993. Mens PLUS fulgte med i dragsuget av 70 årens opprør og opphørte i 1978. Men begrepet Scandinavian Design overlevde og eksisterer fremdeles som et merkenavn. Hva var så Scandinavian Design?

** Begrepet Scandinavian Design kan både oppfattes som en stilbetegnelse, og en betegnelse på en nordisk livsstil og på en nordisk arbeidsmetode. I den grad det er snakk om en stil periode, har den blitt beskrevet som «bleke naturlige farger, beskjedene dimmensjoner og småbrukeraktig lerret eller mykt naturfarget skinn». Den var en nordisk lys, myk og lett innredningstil som vakte internasjonal oppmerksomhet og ble i store deler av verden sett på som symbol «på det nye hverdagslivet» i 1950 årene. I den grad det var snakk om en nordisk livsstil, kan det blandt annet beskrives som et sosialdemokratisk likhetsideal med vakkre hverdagsvarer til flest mulig for en overkommerlig pris. Perioden og og begrepet skapte goodwill eller merkevare forståelse for nordisk design som fremdeles står seg, og fremdelses bidrar det til å gi nordiske formgivere et godt internasjonalt omdømme. Begrepet «Scandinavian Design» brukes derfor fremdeles, selv om det nå er vanskeligere å peke på en enhetlig nordisk design identitet. Og her er det egentlig at PLUS organisasjonens gamle lokaler i Fredrikstad på ny kommer inn i bildet ved at skomakerlinjen på PLUS skolen holder til der. Det sies at det er den eneste skomakerskole av sitt slag i norden. Men det skal finnes en lignende skole i Finland, hvor de sier det samme. Og kanskje eksisterer begge skolene uten å vite om hverandre?. Slik har det blitt på 30-40 år med den nordiske livsstilen innenfor stadig mer overkapitaliserte samfunn hvor snart bare valgene hvert fjerde år påminner om hvordan det en gang var. Ingen er riktig sikker lenger på hva som eksisterer av skoler, museumer, garverier, håndtverkere, designere, bøker eller hva det måtte være på det område som skinn/lær utgjør. Og kanskje er det en god ide å minne om at det en gang fantes noe som het Scandinavian Design og PLUS Brukskunst og Design Organisasjon. Bare for å ha noe å vise til når man nevner at det trolig finnes en måte det går ant å samarbeide på, også på område skinn/lær i norden!. Om noen skulle savne det. Noe annet er det at etter bladet Lær, Sko og Skinns utregning, har PLUS skolen i Fredrikstad 30 årsjubileum om 2 år, og historieskrivingen,.....mon tro hvordan det vil bli med den?.

*Kilde; bok «Design på Norsk, Fra Nøstetangen til Norway says», av: Ole Richard Høisæther, s. 180.

:nett, Wikipedia, Scandinavian Design. *: nett, Wikipedia, om Per Tannum****: nett, Wikipedia, Foreningen Brukskunst, Splittelse og opprør.*****Tidsskrift, Brukskunst 98, publisert av Norske Brukskunstnere.

Noen fotoglimt fra Kunst og Håndtverksmessen på Lillestrøm.
30 November – 2 Desember – 2012
«JULEEXPO»
Den siste Kunst og Håndtverksmesse i Norges Varemesser?.

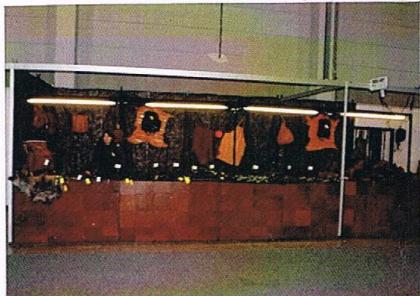

Foto: Ribes Läder v/ Annette Riphorden Leather, Ltd. Sverige.

Foto: Landmarks of Norway, Bøn Skinnvarer

Foto: fra H. Kjelsrud As , Gjøvik.
Med reisefekter.

Kunst og Håndtverksmessen 2012 på Lillestrøm svant mye bort i betegnelsen JULEEXPO som var fellestittel på hele 8 forskjellige messer som var slått sammen til en. Og i følge *informasjon er JULEEXPO et nytt konsept påmessefronten som kommer i fra Finland hvor det har hvert en stor suksess. Det viser seg i år at messen i 2012 under begrepet Kunst og Håndtverksmessen ble den siste i rekken av i alt 22 messer under dette navn. Årets messe har fått navnet «Hjem og Hobbymessen» Kunst og Håndtverksmessen ble startet i 1990 og var da i Norges Varemesser lokaler på Sjølyst. Til sammen i 2012 på JULEEXPO var det 22500 besøkende.

Foto: Marcos Van Dulken på stand til firmaet KW, med lærhåndtverk.

Foto: Vingers Veske og Reisemagasin, Kongsvinger.

JULEEXPO 2013
22 – 24 November

Neste Messe.

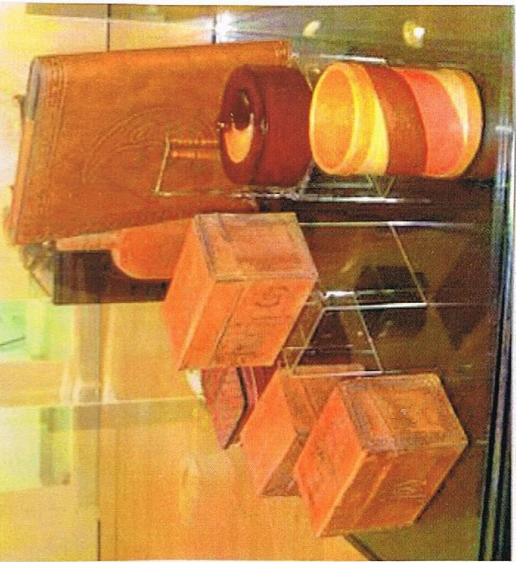
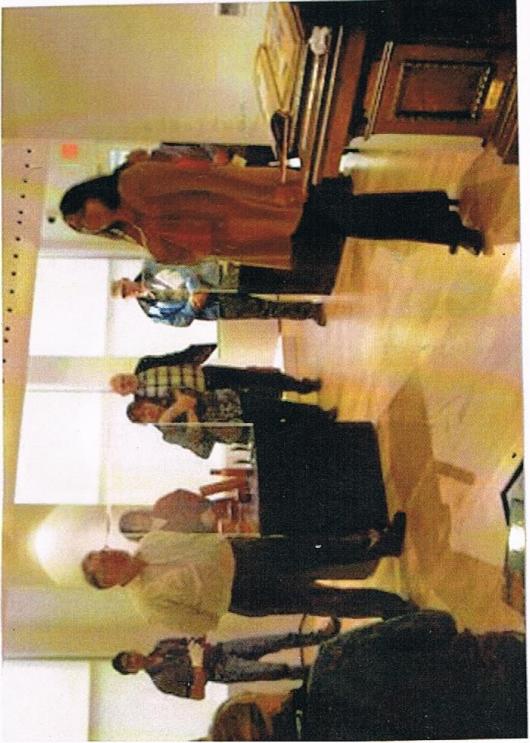
For både hjem, hobby og den profesjonelle.

Husk Bladet Lær, sko og Skinn Forlag har tilbud
på det beste lærhåndtverksblad i Amerika:

The Leather Crafters and Saddlers Journal

Årsabonnement Kr. 400, 6 utgaver. Løssalg, Kr. 70 pr. utgave,
Fritt tilsendt i Scandinavia.

Fotoglimt fra åpningen av The Canadian Society for Creative Leathercraft (CSCL) utstilling: Leather 2013.
«Creative Versatility» 12 Januar -2 Mars 2013.

Resyme

Den Canadiske foreningen The Canadian Society for Creative Leathercraft (CSCL) åpnet sin utstilling Leather 2013, «Creative Versatility» i Woodstock Art Gallery lørdag 12 januar, 2013. Lærlærdverker fra nordlige Ontario, Mississauga, Hamilton, London, St. Thomas og Woodstock var samlet for å feire Canadas eldste lærlærdverker forening.

Udstillingen viste samtidis canadiske lærlærdverker så vel som et tilbakeblick over 60 år med CSCL. Tidligere prisarbeider var utstilt sammen med nattids kreasjoner av lar-kunstnere som forsøter arbeide med et av verdens eldste allsidige middel. Denne unike utstillingen varte til 2 Mars i Woodstock, Ontario, Canada.

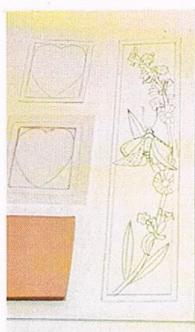
For åpning av utstillingen hadde vi en Lærsnore og sy workshop med omkring 20 fremmøte. Alle var så engasjert i workshoppen og demonstrasjon at de ikke ville gå.

Foto.

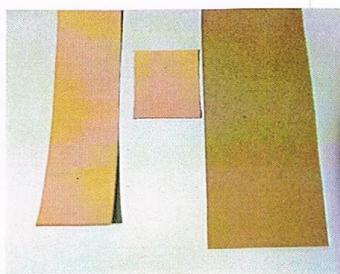
Øverst opp til venstre: Fra åpningen av utstillingen, fra venstre Sean Dalgetry CSCL, Launch Hamson CSCL, og Patricia Deadman, kurator Woodstock Art Gallery. Opp til høyre: en samling lærbokser av CSCL medlemmer. Ned til venstre: instruksjonsplaten laget av R. Mumma ca. 1950, formet i ler. Ned til høyre: lærlappeteppet med 89 deler laget av 71 lærlærdverkere siden 1990.

Siste nytt.

På CSCL's årlige week end møte 3-4-5 Mai, 2013 var det to workshops. En av amerikanske Bob Beard som laget en beltespenne med en av hans kjentiske South West scener på. Og Phyllis Michale laget mokasiner. Prisen på disse workshops over tre dager var henholdsvis US \$ 50 og US \$45.

Bokmerke med sommerfugl.

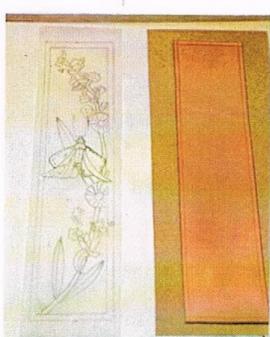
Ettersom bladet har hatt litt om bokinnbinding i verkstedkroken passer det kanskje med et bokmerke denne gang. Som dristig nok har fått en sommerfugl og noen blomster i farger, riktig sommerlig. «Modellen» kommer fra et bilde på en gammel kalender som er gjort en frihåndskisse av og følgende verktøy er brukt. (Men husk: det er fritt opp til enhver å bruke de verktøyene den enkelte måtte synes om.)

Til skisse.

- 1.: A4, vanlig tegnepapir
- 2: blyant + viskelær
- 3.: Kalkerpapir, vanlig A4

OBS.

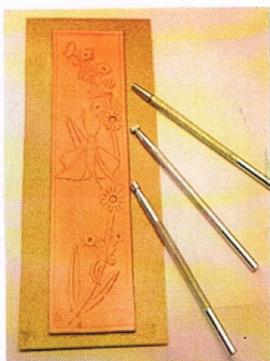
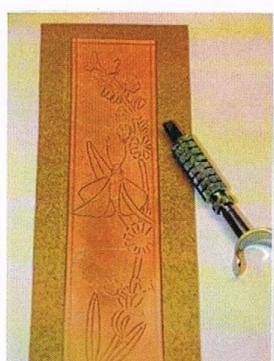
Husk og fukte læret med vann før mønstret risses på.

Etter at tegningen var oversørt til kalkerpapir for å risses på læret for å punsles ble læret limt, (med vanlig trelim) på en tynn papp plate lakket på overflaten (vanlig lakk) med et par strokk så ikke papp blir sittende fast i læret etter at punslingen er gjort. Det kan være greit å bruke en pappplate under forde læret har en tendens til å vide seg ut når man punsler på det slik at stykket mister formen. Dog uten at det er nødvendig hver gang man punsler noe. Det blir en vurderingssak. Dersom det er nødvendig å fjerne lim etter at punslingen er ferdig så løs limet forsiktig opp med åstryke vann på baksiden med en pensel. La det stå en stund., stryk ennu et lag vann over om nødvendig. Og fjern limrester ved hjelp av en papirkniv.

Materialene skinn/lær.

1,5 millimeter okselær, vegetabilisk garvet.

Punsler

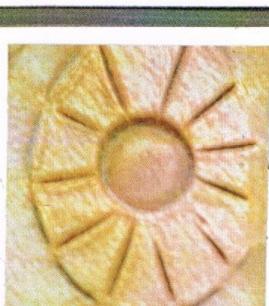
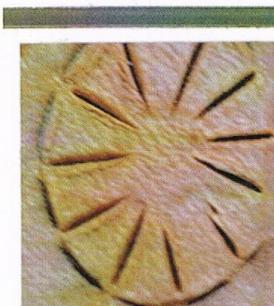
Punslene som ble brukt var:

Stylus penn (til å risse mønstret fra kalkerpapir på læret)

1. Swivelkniv
2. Bevler, Crafttool, USA, B.935.
- 3: Seeder, Crafttool, USA , S.631, (til små blomstersentrum).
- 4: Seeder, Ivan, Taiwan, S.864 , (til stort blomstersentrum).

Trekubbe

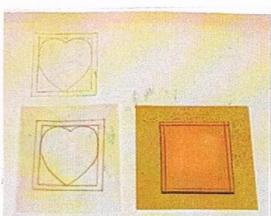
Et modellerjern

Notat i margen.

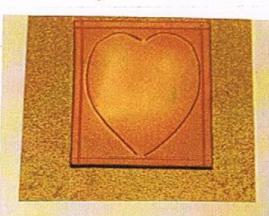
Til venstre er illustrert effekten av en enkelt punsel i blomstersentret. Mens et helt motsatt tilfelle til hoyre viser sommfugl hode og noe av kroppen. Det er nesten ikke mulig å bruke punsler på de små detaljer. Og et moddelerjern gjør i tilfelle bedre nytte

De to nesten identiske motivene viser effekten av en enkelt punsel, her en seeder (Ivan), S.864 brukt som et enkelt blomstersenter.

Verkstedkroken

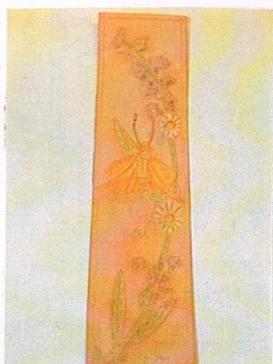
Klaffen som holder bokmerke på plass

Lær, Sko og Skinn Nr. 1 – 2013

Det er samme arbeidsprosess med dette som tidligere vist om bokmerkets forside.

Farver.

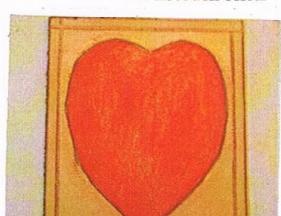
Til dette prosjektet er et brukt akrylfarver. Det er ofte et valg i lærarbeider mellom sprit og akrylfarger. (ikke i gyllenlær) Akrylfarger er utvilsomt de enkleste å bruke. Jeg har ingen spesiell farvebruk men bygger farvene opp ved å blande de ut med vann så de går fra helt lys mot den eventuelle mørke farven jeg vil ha. Her vist i trinn 1-2-3. Og jeg bruker bare en enkelt liten pensel. (Men legge gjerne til eller trekk fra de farver eller pensler som eventuelt savnes. Se førvrig eksempel like under teksten).

Trinn 1

Trinn 2

Farver er spennende å holde på med.

Trinn 3

Om fargebruk

Navnet på fargene jeg bruker kalles Golden Fluid Acrylics. Følgende farver er brukt her: 1.Pyrol red, 2:Hansa Yellow Medium (disse to farver er mixed til en helt lys lett orange farge til vingene ved hjelp av vann og som lages mørkere etterhvert).

*

1:Jenkins Green 2: Titanium White,3: Transparant Yellow Oxid (Mixed til en helt lett lys grønn farve med vann til forstestrøk på stil og blad.Også brukt på ommerfugel kropp. Og bladet mørkere etterhvert)

*

1:Burnt Umber Light, 2.Titanium White(disse to farger er blandet til en lys mørk farge med vann til mørke farger på vingene og grunnstrøk på fks. horn)

*

1: Pyrol Red, 2: Ultramarine Blue, 3: Titanium White (mixed til en lys lilla farve til blomstene og mørket etterhvert. Titanium White tynnet med vann til små blomster senter).

*

Sort (kun forsiktig bruk av sort, tynnet med vann til mørke partier).Ellers: Til øynene: mix av Pyrrol Red og Hansa Yellow Medium som legges over hele øyet som til slutt får et delvis strøk sort farge og en tuche av titantium white til lysrefleksen.Burnt Umber Light tynnet ut med vann er brukt til å fremme kroppens farge sammen med andre passende farger.Transparant Yellow Iron Oxid tynnet ut med vann er brukt i stort blomster senter.

Finishen

Også til finishen trenger man noen verktøy og utstyr. Følgende er bruk i dette prosjektet. (Teksten fortsetter på bilag)

Verktøy -utstyr

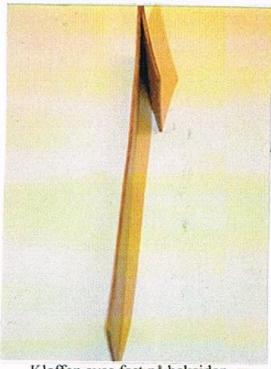
Kanthøvel Nr. 1, sort håndttak.(til å runde kantene).Kantpolerskive (til å glatte kantene).Naturell selvblankende kantfarge.Køvulfix lim(tube), Naturell vokset tråd. (6 tråder).Saddelmaker nåler nr. 1 .Lærfett ,Neat-Lac.

Arbeidsmåte

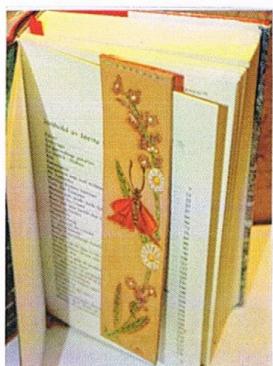
Først etter at malingen er gjort høvler jeg kantene, med kanthøvel Nr. 1, sort håndttak. Og glatter de og legger på en naturell selvblankende kantfarge. Den lille biten med hjertet limer jeg først fast opp på baksiden før jeg syr den. Så smører jeg inn med litt lærfett å lar det ligge ,gjerne natten over. Et det fett tilbake på overflaten om morgen pusser jeg det av. Så lakker jeg det hele med Neat-Lac.(Tandy Super Sheen er også bra). Til sist er et bare å bruke det i en bok.
Lite tips: Dersom man er uheldig å bruker for mye farge eller får litt farge der den ikke skal være så er det bra å ha litt rødspirt for hånden. Den fjerner akrylfargen.Men bruk den forsiktig i all tilfelle.

Malen til bokmerke med sommerfugl.

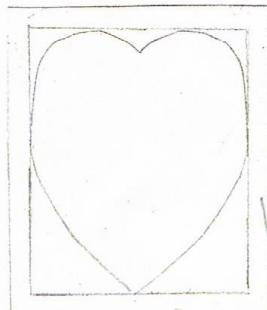
(ikke skjær med swivelkniv på de prikkete linjer)

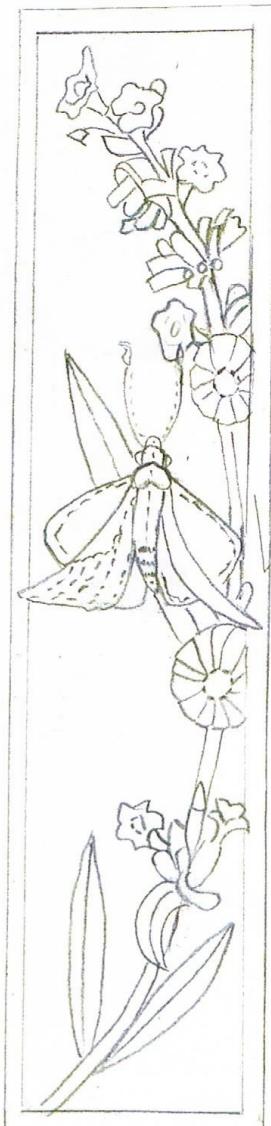
Omtrent slik blir det.

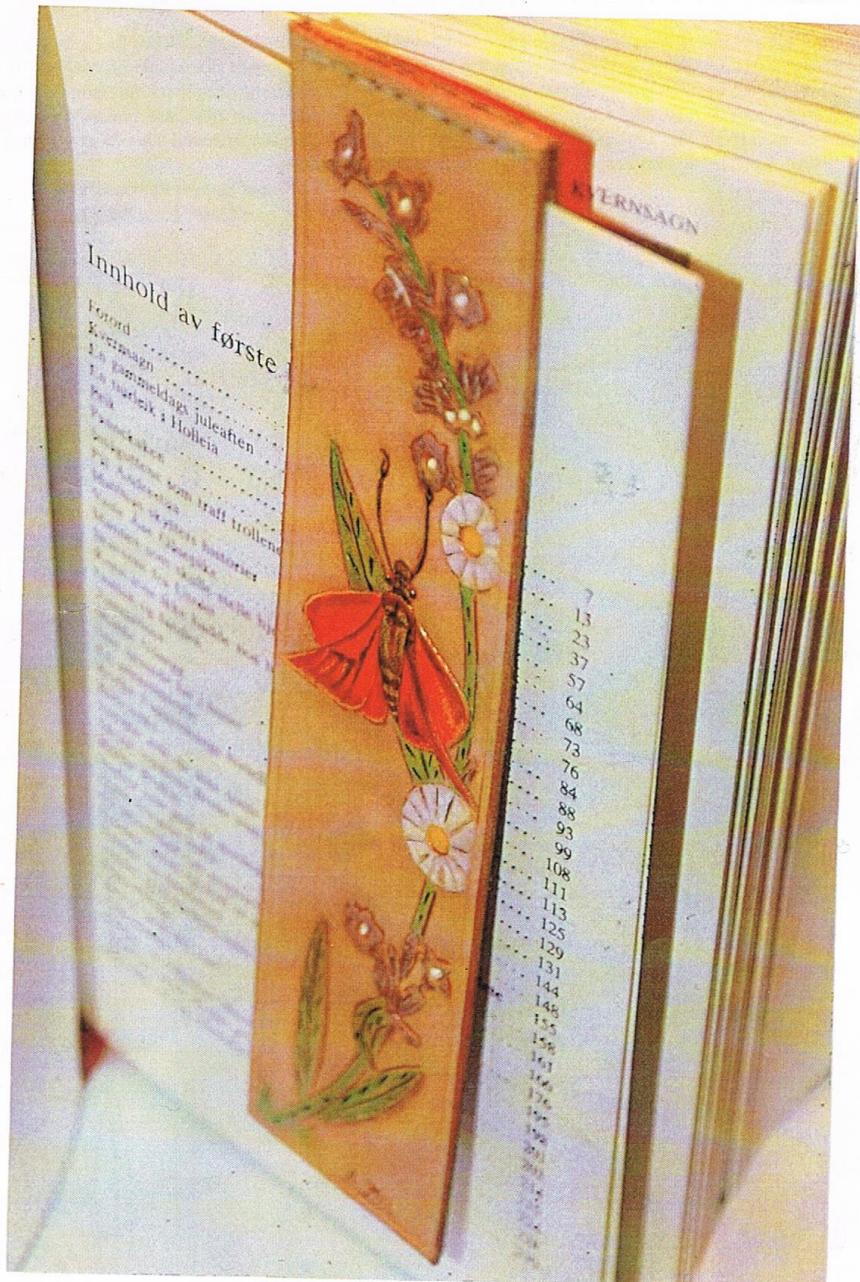
Bokmerket på boken

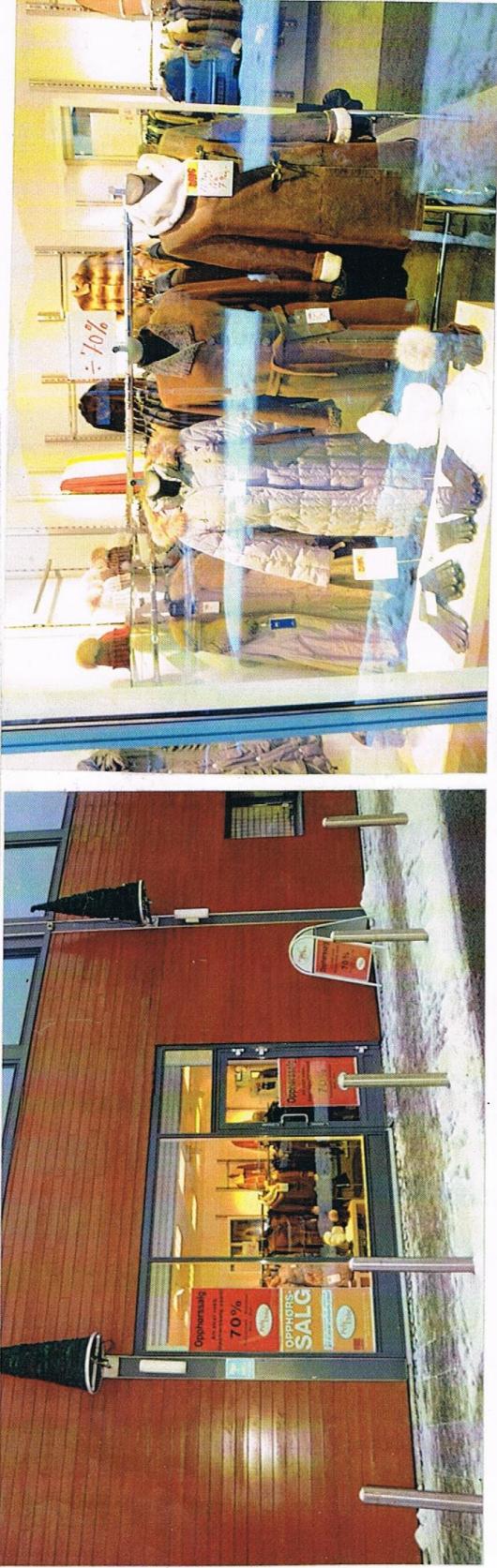
(Stort bilde på andre siden.)

Bokmerke, Sommerfugl

Sluttstrek for ennu en buntmakerforetning i hovedstaden.

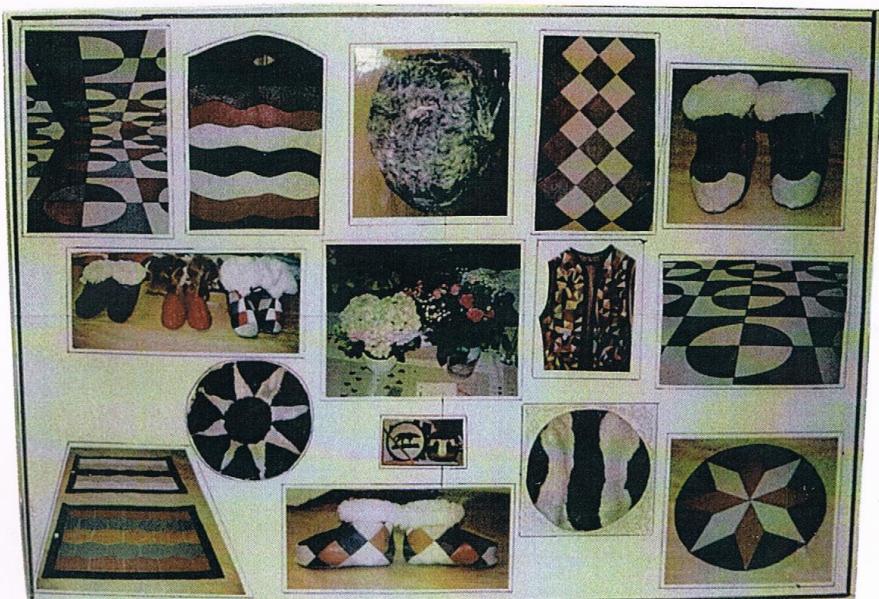

Notert i anledningen

Den 1 Februar 2013 var det slutt for buntmakerforetningen «Pels Ebbe» som har hatt sitt tilhold på Lille CCWest på Lysaker siden 1997. Dette ved at eieren Pels Ebbe Werup går over i pensjon med sine 67 år og etter 46 år i bransjen. Opprinnelig er han dansk å arbeidet først 6 år, fra 1962 til 1966 hos Birger Christensen på Strøget i København før han kom til Norge. I Norge begynte han arbeide hos Finn Møller, Oslo i 1968. Og den gang var det stor produksjon hos buntmakerne. Han sluttet der i 1982. Etter tiden hos Finn Møller holdt han til i Grensen 12 og i Bygdø Alle 8 med egen virksomhet i tiden mellom 1982-1997. I 1997 flyttet han ut til Lille CC West på Lysaker. Og nå i 2013 var det sluttstrek. Foto: opp til venstre, butikkfasade til Pels-Ebbe på Lille CC-West. opp til høyre, utstilling vinduet Pels-Ebbe. Og ned til venstre, Ebbe Werup i buntmakerveksted. I bakgrunn er Else Magnusen Roberts.

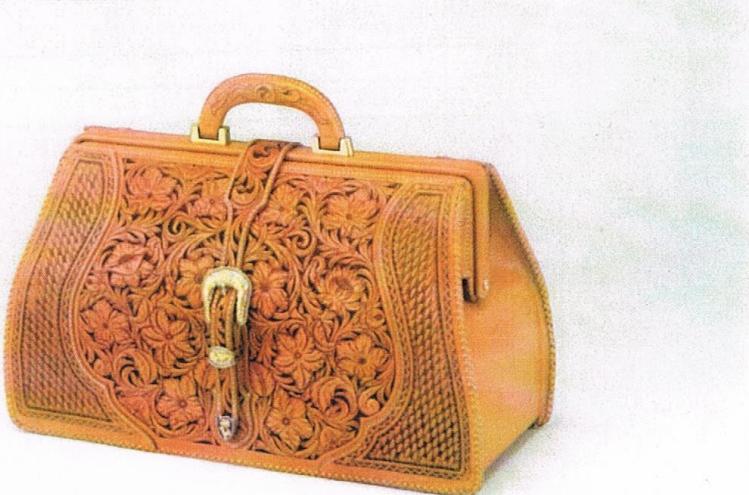

Foto av arbeider av buntmaker Richard Henriksen.

Dersom man studerer fotoet nermere vil man finne en rekke inntresange arbeider som man kanskje ikke sånn med en gang forknipper med buntmakerykten. Men det er et rikholdig utvalg den 86 år gammle buntmakeren Richard Henriksen har å tilby. Tross sin høye alder arbeider han hver Mandag og Fredag (8-14) i sitt verksted på Stroget mellom Torgaten og Storgaten i Oslo. Inntreserte av en handel kan kontakte han på telefon først for et besøk. Helst dagen i forveien. Telefon nummer er: Mobil, 95169837, (Foto: Richard Henriksen).

Nytt arbeide av Akiko Okada.

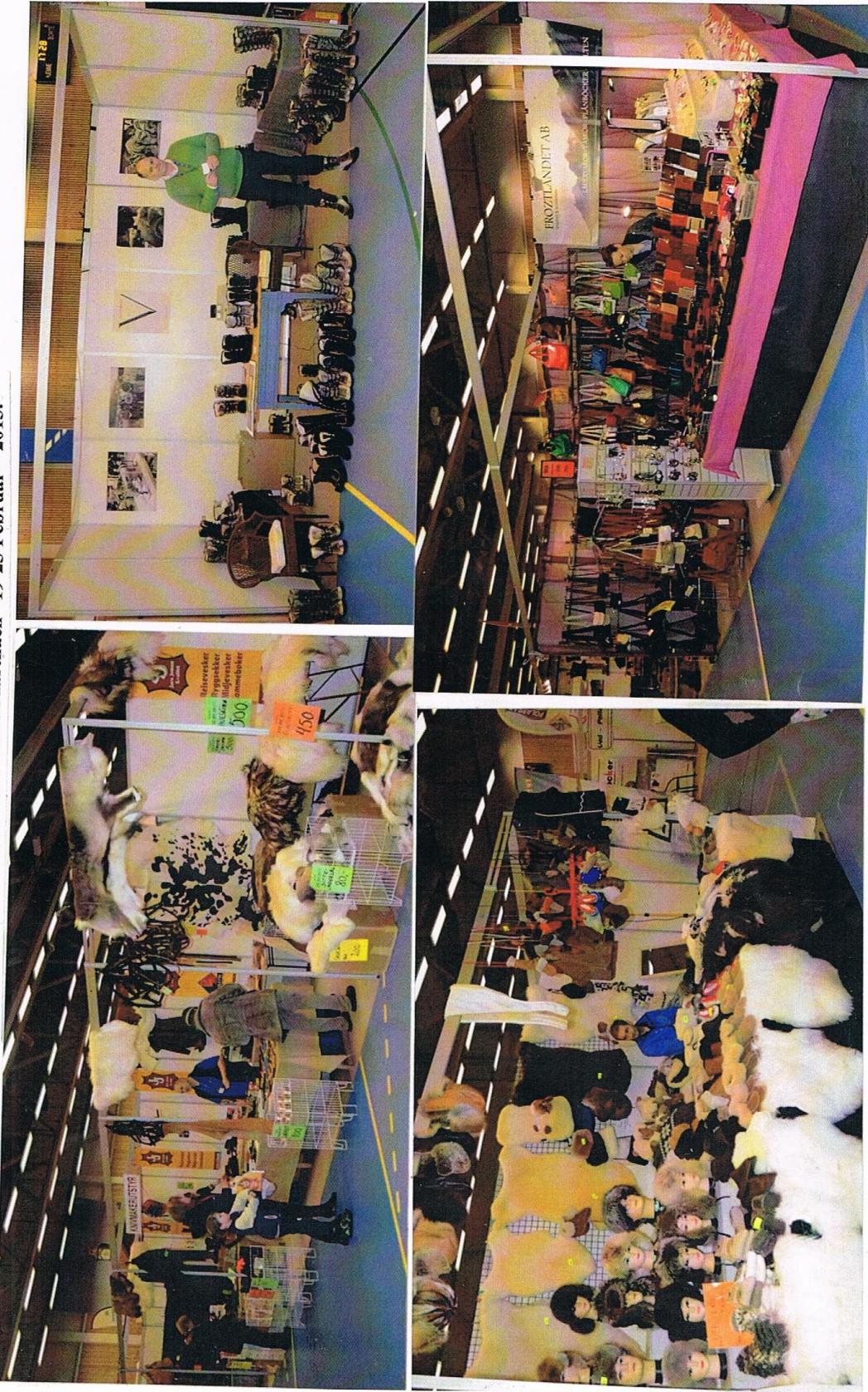
Man kan være litt redd for at gjengivelsen ikke blir gode nok til slike finstemte arbeider som det Akiko Okada skaper. Denne gang er det en reiseveske som bladet presenterer et foto av. Dekoren sentralt plassert i sentrum på veskens sider er utført i Sheridan punselstil. Og på hver side av denne er det en Basket Weave punsing. Ellers er vesken sammensydd med en fletting. (foto: Fra Akiko Okada).

Fotoglimter fra den 160'ende Røros Martnaen 19-23 Februar – 2013.

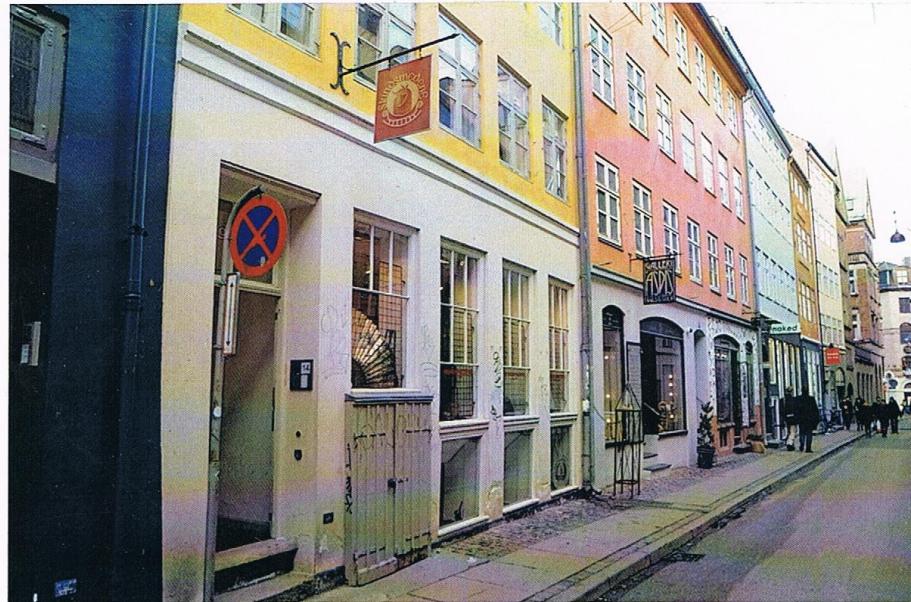
*Den første martnaen på Røros var i 1853. Og årets martna hadde sågar 160 års jubileum. Og årets martna dro **80000 besøkende. De fotoglimt bladet bringer er fra utstillingstander i tilknytning til skinn/lær, men nokså begenset all den stund det var 240 utstillere på martnaen og 48 av disse hadde skinn/lær relaterte varer.(uoffisielt). Øverst til venstre er foto som viser et glimt fra boden til salmaker Roy Hylen som stilt ut i Kurangården. Opp til høyre, Pelsverksstedet v/ Knut Poverud og Vigdus Poverud på stand i Peder Hjortgata. Ned til venstre Sarahkka v/ Kristine Eira med samisk kunst og håndverk også i Peder Hjortgata.. Til høyre lite glimt av et par bjelle kranser laget av salmaker Irene Skaugrud som hadde noen gjenstander til salg i Finborudgården. (kilde* nett, You Tube, on Røros Martnaen. **nett, www.rettene.no).

Fotoglimter fra den 160'ende Røros Martmaaen 19-23 Februar – 2013.

Også inne i Martnashallen var det mange utstillere og blandt dem noen med skinn/lær relaterte varer.Og foto øverst viser Kent Jensen på stand hos Jørn Jensen Lærhåndel.Opp til høyre, Stein Grov Eilertsen fra Voss Skofabrikk AS. Ned til venstre Adam Røg fra firmaet «AR» (Fra Polen)med egenproduserte skinnvarer.Og ned til høyre Frozt fra Sverige med skinn/lær relaterte portefølje varer.

«Skindsmedene» i København har flyttet til ny adresse.

Fasaden på det nye sted i Klosterstræde 14. (Gul bygning).

Susanne Holm, i den nye butikk.

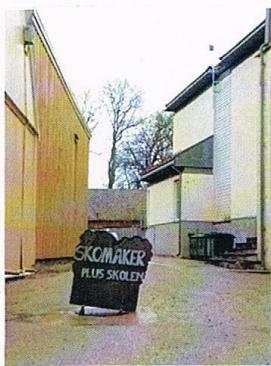
Noen som ennå husker bladets omtale av lærware butikken «Skindsmedene» i København ved 40 års jubileumet? (i Nr.1-2008). Om det er glemt repeteres det at foretningen startet i 1968, samtidig med en annen lærhåndverks butikk: Bit ov Sole, kjent fra boken «Læder» av Willcox og Manning. Men mens Bit ov Sole opphørte og ble historie så fortsatte «Skindsmedene» i de samme lokaler i over 40 år, i Klostrestræde 23. Men nå er de flyttet til Klosterstræde Nr.14, altså noen hus lengre ned i samme gate. Susanne Holm som til daglig driver foretningen sier at dersom noen er inntresert i å selge det de lager hos Skinsmedene så er de velkommen. Nettadresse er: www.Skindsmedene.dk E-mail adresse er: info@skindsmedene.dk Skindsmedene har også et utsalg i Japan. Foto: øverst et glimt av det nye sted til Skindsmedene i København. Foto 2: Susanne Holm i de nye lokaler.

«Love in old Tallinn»
Av: Maarja Undusk, Estland

«Love in old Tallinn» er tittelen på det overstående arbeide laget av Maarja Undusk. Det ble som et annet av hennes arbeider, omtalt i Lær, Sko og Skinn (Nr.2-2012) utstilt i Tallinn Art Hall fra juni til 8 Juli-2012. Dette i en utstilling sammen med skulptoren Tiia Kirsipuu. Bildet er laget av lær og måler 135 + 160 cm. Motivet som er omkring trekant dramaet i kjerligheten er inntresangt sett.

**Bruddstykker av en samtale med Karoline Vinje, samt noen foto.
Om Skomakerlinjen ved PLUS-skolen i Fredrikstad.**

Skiltet som forteller om veien til skomakerskolen, innerst i gården ligger den.

Bladet gjorde turen til PLUS skolen i Fredrikstad, til skomakerlinjen. Anledningen var spørsmål fra bladet om det ble avholdt elevutstilling ved skolen. Men det var det ikke. Men måtte gjerne komme å skrive om det som var. Og slik ble det. Bladet reiste og underveis slo været om og det ble surt å kaldt å snø. Og rot i Fredrikstad med fergene over til gamlebyen hvor PLUS skolen ligger slik at det var en blåfrossen stakk som omsider nådde innenfor dørene på skomakerlinjen, men heldigvis ble han traktert med varm te og en samtale med skolens lærer, Karoline Vinje som alt i telefonen opplyste om at skolen «hadde ti elever inneværende år på skomakerlinjen. Og en samtale med Karoline Vinje når man

Skomakerskolen i Fredrikstad

treffer henne på skolen er noe fortløpende, mellom mange som vil ha et ord med henne. Og inn i mellom dukket det opp elever som hadde noe de ville si. men samtalens noenlunde forløp utspant seg omrentsom følgende:

Lærer Karoline Vinje forteller om sko og eksempler.

Lær, Sko og Skinn: når tid startet skolen? (Heretter bare Lsos for Lær, Sko og Skinn).

Karoline Vinje. I 1985 (Heretter bare K.V. For Karoline Vinje.).

Lsos: Men Plus organisasjon er vel eldre? K.V., ja, Plus var en organisasjon som går tilbake til 1950 årene. Mens gullsmedlinjen var den første ved skolen.

Bladet noterer etter som hun snakket; K.V.: jeg synes det er flott at noen vil holde på med håndtverk, unge mennskesker er oppatt av gjenvinning og gjenbruk. Jeg gikk

Sko eksempler

selv her på skolen for 20 år siden, etterpå hadde jeg først eget verksted i et år så var jeg 15 år i ortopedien. Og har hvert her i 2 1/2 år,..

Lsos: hvor lenge går elevene her?

K.V.: Elevene går her i to år. Så går de opp til svenneprøven,

Lsos: hva lærer elevene her?

K.V.: De utdannes til reprasjonskomakere. Men vi har også et fag som går på å lage sko, man tegner og lager mønstre, det kalles å moddelere sko. Men det er ikke det som er hovedsaken, det er å lære reparere sko. Men vi setter av en uke eller to inn i mellom til andre ting, som museumsbesøk, vi har planlagt besøk i et garveri, men han som har det mente det var litt tidlig siden skinnene lå nedsalset, vi kunne komme litt siden, det er bare elgskinn han garver,..og vi skal ned til Halden, der er et sted som kalles Bomullsspinneriet, der er en utstilling der av masse gamle sko, kansje du kunne skrive om det?

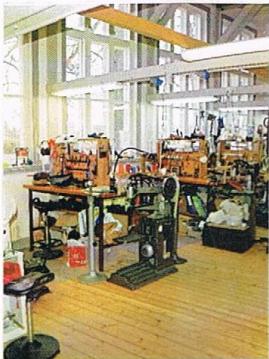
Lsos: bladet har hvert der, det var en utstilling der som het Bomull, Sten og Sko der, som var omtalt i bladet (i Nr.1-2006). (Bladet unngår å nevne at det den gang mente det burde opprettes et skomuseum i Halden)

K.V. Å ja,.....!

Lsos: ja,..

K.V. Vi begynner (nye elever) med enkle modeller og fortsetter med Derby og Oxfordsko, skoletter, sko med pels, osv. for at de skal komme bort i mest mulig forskjellige måter å lage sko på, de lager det meste i materialene skinn, lær, men vi bruker også litt stoffer, og gummi.

**Bruddstykker av en samtale med Karoline Vinje, samt noen foto
Om skomakerlinjen ved PLUS - skolen i Fredrikstad.**

Arbeidebenker; gammelt håndverk og moderne maskiner.

det meste i materialene skinn,lær, men vi bruker også litt stoffer, og gummi.

Lsos: lager elevene sko til svenneprøven?

K.V.: Nei, etter to år går de opp til svenneprøve, den bestå av reprasjonsoppgaver, blandt annet av ortopediske opp byggninger, det er ikke bare å flikke, vinkler skal stemme, hæler skal limes riktig.

Lsos: og så?

K.V. Etter skolen starter noen eget verksted, andre reiser utenlands for å vidreutdanne seg og noen går over i ortopedien, de blir ortopediteknikkere. I løpet av samtalet var undertegnede både høyt og lavt i skomakerskolens vakkre gamle bygg, som egentlig er del av en gammel barne skolebygning. Skomakerlinjens verksted ligger i

Moderne maskiner.

den gamle gymsalen. Karoline Vinje fortalte at golvet nettopp var nedslipt, og vinduene kittet og malt, gamle ribbevegger bortgjemt. Man kunne nå se trefargen i gulvet. En påbygget hems tjente kantine/kjøkken og øverst oppe i etasgene, på loftet nermest, var et slags verksted hvor elevene holdt på med egne prosjekt. En gang i tiden hold Herman Hebler til der.

Han hadde lager for bilder der opp, og bilder under produksjon.

Og før den tid var barneskolens sløydsal der. Mens i vår tid traff bladet på, to av skomakerskolens elever: henholdsvis Wenche Bahlstrøm opptatt av å sy en koffert. Og Andreas Reijers som holdt på med en veske. Som en avveksling. Skomakerskolen har også et verkstede utsalg hvor det taes i mot sko til reprasjoner. Og det ble litt løsrevne spørsmål som ble skutt inn underveis, etter som Karoline Vinje fortalte.,

K.V.: det hender ofte at skoene som elevene lager ikke passer dem skikkelig, forde lesten er gal i utgangspunktet,...

Lsos: Lærer ikke elvene å lage lester etter mål av foton?

K.V.: nei,

Og bladet får inntrykk av at det er tiden som ikke strekker til, hun fortsetter med: «det er forferderlig mye de skal lære på disse to årene,.....Og tiden ebbet ut, det var en Fredag, og alle det

Kantinen.

Glimt av inn og utelevering av sko etc. til rebrasjon.

Wenche Bahlstrom som holdt på med en koffert.

*/**: se bilag

Andreas Reijers, holdt på med en veske.

Om Gamlebyen i Fredrikstad.

*Gamlebyen er den del av Fredrikstad som ble grunnlagt i 1567, på østsiden avelven Glomma. Glomma er Norges største elv og går gjennom byen. Grunnlegger av Fredrikstad var Fredrik 2 av Danmark. Gamlebyen er Nord-Europas best bevarte festningsby. Og regnes som Norges første renesanseby.(*kilde:wikipedia).

*

PLUS-Organisasjon

*Plus-Organisasjon var en brukskunst og designer organisasjon som ble dannet av foetningsmannen Per Tannum i 1958. Plus -Organisasjon ble oppløst i 1978. (*Kilde,nett,StoreNorske Leksikon)

*

Kunstneren Hermann Hebler.

*Kunstneren Hermann Hermann Hebler var en norsk grafiker, født og bosatt i Fredrikstad. Og var bl.a. banebrytende innom utviklingen av silketrykk i Norge. Han var ikke med i PLUS-Organisasjon. **Men hadde lager for bilder og bilder under produksjon hvor skomakerlinjen nå har sine lokaler. (*kilde,nett: Wikipedia, **:Karoline Vinje, Plus-Skolen,Fredrikstad).

*

PLUS-skolen i Fredrikstad

*PLUS-Organisasjon dannet i 1985 PLUS-Skolen i Fredrikstad. **Den har har tre linjer: Skomakerlinje, Gullsmedlinje og en båtbyggerlinje(*kilde,nett: store Norke Leksikon. **Nett,om PlusSkolen,Fredrikstad).

Skomakerlinjens hus.
Plus- skolen i Fredrikstad.

Gyllenlær/guadameci i Portugal (12th -19th): alterforstykker, veggtepper, puter, fottøy, møbler.

Oversatt fra et skriv holdt i et foredrag den 15th desember i klostret Tibães/Braga/ Portugal .

Av: Franklin Pereira – Portugal

frankleather@yahoo.com

www.frankleather.com

Laget i Al-Andalus og utviklet sent i middelalderen, var lær ornament teknikken kalt guadameci – fra arabiske *wad' al-másir* eller *gueld al-masir* i hovedsak brukt til vegg oppheng, puter og alter frontstykker. Guadameci metoden betyr å dekke en firkant av et skinn, skjært fra vær (han) saueskinn , med sølvblad, påtægne et mønster, male det med olje, og punse med forskjellige metall punsler (prikker, prikker utstrående, fra et sentrum, prikker innenfor et triangel, prikker omkring en sirkel, parallell linjer i V eller S); en hjemme brygget ferniss, laget av vegetariske ingredienser - så som aleo – kaktus pulver, linse olje, furu tre kvae - , giende en nyanse av gull til det ferdige arbeide; i virkerligheten, til tross for den vanlige omtalen av « gyldent lær» så er gull blader sjeldent i bruk i guadameci. Det er en teknikk for luksus arbeider, guadameci ble brukt av nobiliteten og kirken, i henhold til de få middelalder dokument fra Portugal og Spania, de to landene som kom ut av igjenerobringen av den iberiske halvøya.

Fottøy hadde også gyllenlær; det er i en fortegnelse over fottøy, datert fra 1145, i Combría, hvilket synes være den første referanse til gyllenlær i Portugal. Etter som byen var erobret fra muslimsk styre så år tidligere. Det betyr en fortsettelse av arbeidene i bransjen som holdt på i den nye kristne byen. Noen få ganger referer middelalder dokument til gullen chopines, det er chopine, trolig fra islamsk Grenada og datert fra det 15th århundre, som ser ut til å være de tidligste guadameci styrkere; det viser en feline seende over sin skulder, under et blomster mønster og tett ved siden av hverandre stiliserte blomster.; tilvirkeren brukte en prikk punsel, isolert og innefor et triangel

Til tross for at de fleste dokument tilhører den sørlige delen av Portugal, som dirikte arvet tradisjon fra Islam, med vegg oppheng og puter til å sitte på , guadameci var også brukt nord i landet. I Viana do Castelo, i et dokument datert fra 1560, blir vi kjent med at den lokale katolikk institusjon hadde gullen lær styrker, erklært til å være ut av bruk, og tenkt solgt til øyen Madeira, og inntekten bruk til å kjøpe sukker. I Braga, kapellet til helgen Ana, hadde et alter frontstykke , erklært inventar i 1592; det nærliggende klostret i Tibães hadde også gullen lær styrker, i henhold til et dokument av 1565 ; annet kirkerlige bruk er datert fra 1700 tallet. I Guimarães, var gyllenlær brukt på alter, til å beskytte dem fra dråper av voks; likedan beskyttelse eller frontstykker ble brukt i byens kapell til helgenen André.

Tatt i betraktning de antikke styrkene, datert fra 15-16 århundre kan man anta at monstrene var basert på mudéjar kunst, hvor muslimske flettinger og stjerneformete polygoner var vanlige figurer. Akkurat da, så det ikke rart ut at mønster fra de «vantro» ble tatt inn i kirkene, til alter fronter, vendt mot de troende. Et alter frontstykke, fra en kirke i den nordøstlige delen av Portugal, , viser en sentral maling av kristus som mottar den hvide duen av den hellige ånd – et unikt motiv i denne kulmen av gyllenlær. Den har på hver side et rektangel med et flettet mønster fra muslimsk (og til og med før muslimsk) tid., omkransende et blomster mønster; det er ennu en variasjon av de århundre gamle monstrene med en fire kronblad blomst på en firkant (hvert hjørne mellom to kronblad; den lange kanten, i en slags oval, har innenfor en krukke med blomster eller stilisering av voksende blomster – noe i nerheten av det antikke mønster/ symbol av Livets Tre.

Tremalerier fra ca. 16th århundre viser at, mange ganger, når maleren sto ovenfor gyllenlær; ble slike vegg oppheng delt i rektangel, etter orginal guadameci i epokens interiør, laget ved å sy saueskinns rektangel til en større flate. Fra slike malerier kan en gjenskape tidlige mønster som må ha hvert brukt i årtier, og selv århundrer; remmer med blomster, blomster med countercurved blomsterblad, furuer, tistler, pomegranat; disse monstrene var generelt beskrevet som «brokade», mens figurative malerier, scener fra kristendommen, våpenskjold - ble kalt «imaginaria», av gudebilder. Forordningene for handel , datert fra 1572, i Lisboa, er ganske eksplisitt om produksjons prosess, mens de spanske, fra Sevilla (1502), Valencia (1513), Cordoba (1525), Barcelona (1539) og Madrid (1587) ikke er så klare i dette aspektet. Gjenom dagene til eksamen for mesterbreve måtte håndverkersvennen bringe med seg 32 styrker (rektangle), sølv metallblader og gullforniss; han måtte på stedet laget et brokade mønster, dekke rektanglene med sølv metallblader, lage fargene til malingen (karmonsinrød, grøn, hvit, grålig, blå) og punse 16 rektangel uten å lage hull (på grunn av hammerens vekt) eller overlappende merker. Andre rektangel, gullen eller gull fernisert, ble brukt til kantene, og til å lage puter. Forordningen slo også fast byens kjennemerke., hvilket, i henhold til andre dokumenter om handelen, var et skib med to utsiktstørnner; selv i dag er et slikt merke i Lisboa bys våpenskjold.

Det var også offisielle mål for skinn rektanglene, forskjellig fra dem i Spania. Styrker gitt til en skomaker måtte være jevne, ennu en gang, selv sent i det 16th århundre, luksusfottøy krevde gyllenlær. Andre dokument, en fortegnelse over velstand i Lisboa, skrevet i 1552 – slår fast at byen har omkring 2000 gyllenlærers styrker, i forskjellig farger og størrelse, og mellom annet store dør karmér, og noen tusener par puter; det var da den lokale produksjon ,laget av omkring 30 «guadamecileiros»/ gyllenlærers makere. Vi tror at i tiårene før og etter 1552 var importen og verksteder lik. Hoffet og nobiliteten importerte gyllenlær fra Córdoba i det 16th og 17th århundre, i følge noen få dokument rapporterende om vegg-oppcheng, alterfrontstykker og puter; så vi kan anta at slik importert guadamecis hadde forskjellig mønstre og kvalitet.

Forandring i mote og forståelse av interiør komfort – ikke veggoppcheng og puter (foto 1) og utviklingen av treutskjæringer med gull metallblad til alterfrontstykker og kirkerlige ornamenter, brakte verkstedene i forfall og avskaffelse av teknikken.

Fortsetter på neste side.

Franklin Pereira har hvert i portugisisk teve angående kurs i guadameci-gyllenlær.
Og inntreserte kan se innslaget på den opplyste adresse til høyre.

<http://videos.sapo.pt/4JLkRGtMjZADbBBCI2>

—Inline Attachment Follows—

Archport mailing list
Archport@sci.uc.pt
<http://mi.ci.uc.pt/mailman/listinfo/archport>

Foto: Detalje av pute, 17 århundre (?).

Vi ser vekst i bruken av stolen, og bruk av kuhud til møbler, i begynnelsen skjært med antikke islamske og Mudéjar mønstre, en unik skatt til Portugals arv, ettersom vestlige land på Iberia også var del av al-Andalus. Veldig lite estetikk var delt mellom begge tilvirkere; to distinckte flettinger/uttøyde tråder, en bølge firebladete blomster på et rektagel. Importen fra Nederlandenes repeterende og industrialiserte verksteder med barokk (foto 2) og rokokkomotiv - sett i flere museum, kirker og privathus, fra nord opp til sør (foto 3) -, skulle snart hjelpe på avskaffelsen av Iberisk guadameci handel. Stykkene ble brukt til alterforstykker, skjermbrønn og møbler. To store britiske gyllenlærers skjermbrønn er bevart i nordlige House of Mateus (Vila Real) og Museum til Guimaraes, begge fra sent 18th århundre; så innressen for gyllenlær holdt seg, til tross for avskaffelsen av handelen i Portugal. Noen få gyllenlærers imitasjoner ser ut til å være siste forsøk på å hamle opp med moten, og dateres fra det 18th århundre; klart kopierer de et berømt mønster av Daniel Marot, med enentral dvergpalme med to fugler ved siden av. Det er bare et rom dekket med guadameci; det tidligere palasset huser nå om dagen Lisboas Journal bibliotek (i gaten S. Pedro de Alcântara, no. 3), og

delene, ordnet på veggen på en ramme av tre, var laget på bestilling, lærplastiken gjort med maskin – til feiringen av giftsmålet til datteren av Bartolomeu dos Mátires Dias de Souza med den andre greve av Tomar, sent i det 19th århundre. Våpenskjoldet er av Costa Cabral, bruket av grevene av Tomar.

Jeg hadde muligheten til å finne noen slektninger av dette noble par, og, ved siden av vegg opphengene, var det også stoler i guadameci med det samme våpenskjold i ryggen, senere fordelt mellom medlemmer. En gruppe stoler var også laget på bestilling med Portugals våpenskjold, nærmest til L.I., dette er, Louis den første, kongen som styrt fra 1861 til 1889.

I ryggen på en av stolene var et skriv fra verkstedet som laget maskin lærplastiken: J. Tixier «usine a repousser les cuirs», med tilhold i Paris. Detlevde ut av berømmelsen til «Cuir de Cordoue», gyllenlær laget på det mest berømte sted. To skjermbrønn, i svart lær, var også laget av den samme fabrikk; de er i palasset til Sintra og Museu dos Patudos, i Alpiarqa.

I gyllenlærers historien, må man ta i betrakning de tidligere portugisiske besittelser i India. I Diu, gjennom den andre beleiringen, ble gyllenlærers vegg oppheng fjernet for å bli til sko og hansker, til beskyttelse av soldatene mot krutt pistolene, sier en rapport fra 1546. Fra Goa, gikk et skip til Japan i 1588, medførende, mellom annet gaver til keiser Toyotomi Hideyoshi, «to par gyllene guadamecis»; handelen med Japan skulle snart bli overtatt av hollenderne i det 17th århundre, eksporterende maskin lærplastik gyllenlær, som kom til å bli utviklet av Japan (kalt kinkarakawa), og senere bli erstattet av papir; slike lærplastik papir ble eksportert til Europa sent på 18th tallet, også vegg oppheng, enten av lær eller papir, laget en hel sirkel av kulturell utveksling og handel.

Denne artikkelen – som jeg ga til deltagere på et foredrag, den 15 desember 2012, er basert på mer en 20 års undersøkelser og reiser; alt materiale angående gyllenlær i Portugal er, siden 1998, organisiert i en bok; flere problem, som er utenfor min rekkevidde, har utsatt dens publisering.

Foto: Stol rygg, fra Nederland, 17 århundre.

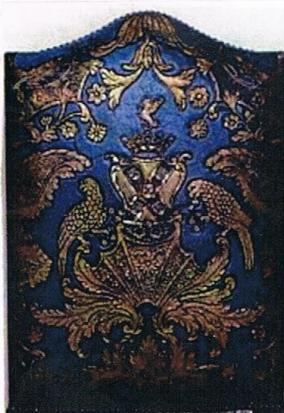

Foto: til venstre, Det berømte Nederlandske 1800 talls monstret med to papegøyer sankende frukt ble brukt i møbler; her, vanlig laget, med fuglene omkring våpenskjoldet til House of Bragança, en kongerlig linje i Portugal. En kolleksjon av disse stolene er i bruk på Hotel of Estremoz.

Foto: Brosjyre forsiden til J. Tixier, Paris, som maskin preget slike mønstre.

De som har fulgt med i artikkelen Franklin Pereira har publisert i Ler, Sko og Skinn har kansje intresse av en pressemelding som var i nettutgaven (12-4-2013) til den svenska avisen Dagens Nyheter hvor det het seg at etterkommere til jøder som ble forfulgt og fordrevet på 1400 tallet nå kan få portugisiskt statsborgerskap. Dette p.g.a. en lov vedtatt i det portugisiske parlament (10-4-2013!!!). Forfølgelsene ble sin tid sansjonert av kong Manuel I i 1497, som krevde omvendelse til kristendommen.

(Kilde: www.dn.se/nyheter/varlden/judar

Villmarksmessen i Vikingskibet, Hamar , 15-17 mars 2013

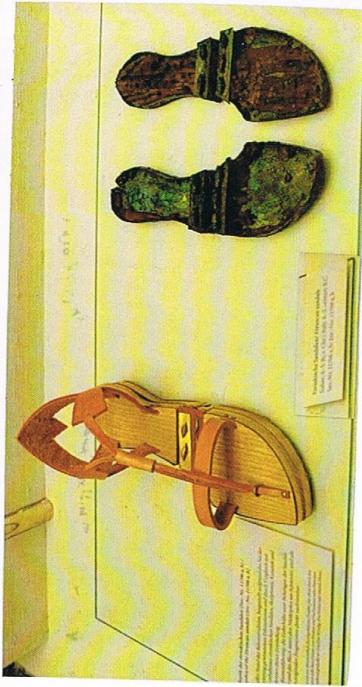
Bladet Lær, Sko og Skinn observerte bare to ustillere med skinn og lærhåndtverk på årets villmarksmesse i Vikingskibet. Det var salmaker Roy Hylen og en dame fra Hamar med elgskinnprodukter. Og en forhandler, Jørn Jensen Lærhandel fra Lillestrøm. På denne stand satt knivmaker Odd Werner Stensersen fra Koppang * Totalt var det ca. 9000 besökende under de tre dagene 15-17 Mars. (*kilde: Hamar Arbeiderblad Mandag 18 Mars, 2013).

Villmarksmessen på Lillestrøm, Norges Varemesse, 4 – 7 April 2013

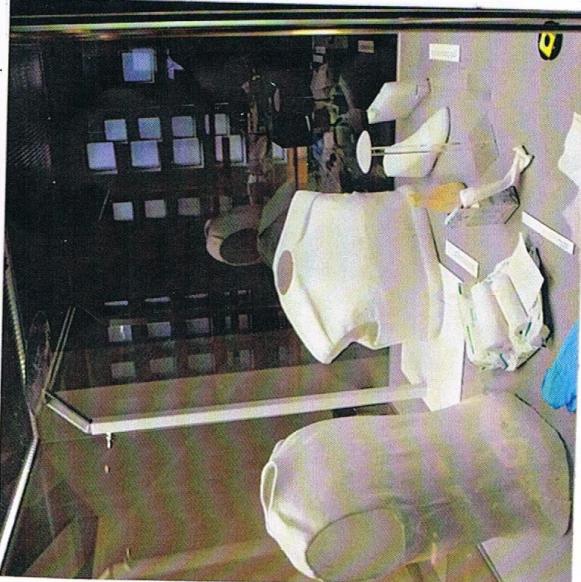
Til sammen var det 8 stykker med skinn/lær relaterte produkter på årets villmarksmesse på Lillestrøm. Det var: Edvardson Lædervareprodukt, Anette Ripholtens Læder AB med portefølje, Bogenzeit GmbH med lærvarer/diverse,, Grønnerud gård med sauskinn, Stirling Station, skinnklær diverse, ULL TULL og TROIL med sauskinn/diverse og Jørn Jensen Lærhandel. Salmaker Gry Ottesen var på Jørn Jensen Lærhandel stand . Ellers var det ca. 24400 besökende til sammen gjennom 3 dager. I tillegg var ca .1000 invitaser etc. sendt ut. Og etter hva bladet erfarer lå det an til å bli den beste villmarksnesse på lenge men søndagen hvor det var forventet opp i mot 10500 besökende falt tallet ned til 5500 besökende. Noe som skyldes det gode været som strømmet på.

Fotoglimt fra utstillingen: «Wettlauf mir der Vergänglichkeit» på det tyske lær og sko museum i Offenbach, Tyskland.

Denne utstilling som omtales her var første gang omalt i Lær, Sko og Skinn Nr.2-2012 og den skulle opprinnelig avsluttes den 12-1-2013 men blir stående til ut August 2013 .Det er således fullt mulig å se utstillingen hele sommeren 2013.Udstillingen viser til det restaureringsarbeide som museet driver med . DLM har ca. 40000 gjenstander i sine magasiner. Foto opp til venstre : Glimt fra restaureringsvekstedet på DLM, til venstre.Jutta Göpfrich, til høyre Nina Frankenhauer. De har også laget utstillingen «Wettlauf mit der Vergänglichkeit». (På bordet en gammel kinesisk kvinnedrakt.)Foto opp til høyre: Noe av det utstyr som brukes under restaurering av gjenstander bl.a. flere typer lær/skinn, pergament, sener, råhud etc. Div. verktøy, pensler o.l.Foto ned til venstre: Når museet skal lage dukker til en utstilling er det viktig at det skjer med materialer som ikke avsettes fks. syren på skinn/ lær el.i kombinasjon. Det forebygges ved at metall rammer lages til fks. en brystfigur som blir overtrukket med gipsband som igjen overtrekkes med polystyrvatt: dersom fks. en hel figur skal bygges opp brukes en metall oppsats hvor bryspartiet plasseres på en metallplate.(se foto: oven den hvite metallstangen). De mest vanlig skader på skinn/lær er syrestskader som oppstår i et komplikt forhold mellom garving/luft /andre materialer.Foto ned til høyre: Enkelte ganger er ikke resturering mulig, og det kan fks lages en replika; som av denne etruskisk sandal opprinnelig fra 5-6- århunde for-kristus. Opprinnelige deler ved siden av, funnet i Italia.

(Takk til DLM for imotkommenhet som gjorde tekst og foto mulig)

Ny organisasjon dannet i Frankrike.

I en pressetekst hentet inn av Lær, Sko og Skinn, angående dannelsen av ECGMAA el. som bokstavrekken blir: European Cowboy Gear Makers and Artist Association heter det seg følgende fra organisasjon sekretær, Mich (Michel) Gigandet:

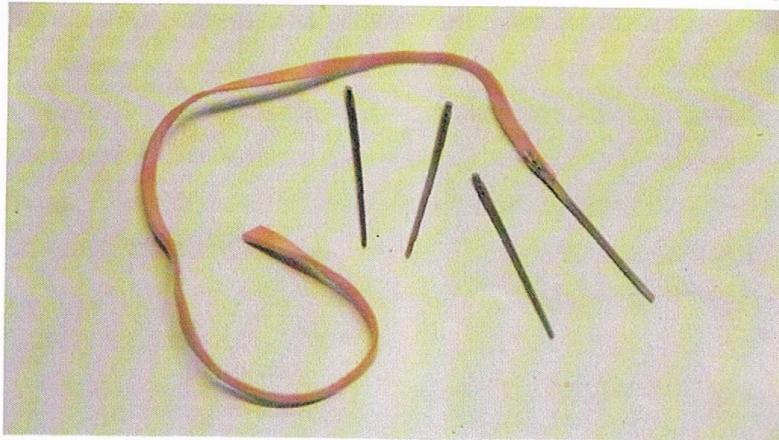
«Vi diskuterte ECGMAA i to år sammen med noen saddelmakere og lærhåndtverkere. Og ECGMAA ble stiftet og har eksistert siden juli 2012. Medlemmer ved dannelsen var: *Pedro Pedrini, salmaker fra California - Wolfgang Fey, salmaker fra Tyskland - Fritz Riedl, salmaker fra Tyskland - Carlos Ballester, salmaker fra Spania - Yves Hirschy, salmaker fra Sveits (visepresident) - Pablo Uly, salmaker fra Sveits - Alain Eon, salmaker fra Frankrike - Yves Lesire, salmaker fra Frankrike (president) - Jean-Luc Parisot, salmaker fra Frankrike - Julie Diaz Mohair, cinch maker fra Frankrike - Cody Gigandet lærhåndtverker fra Frankrike (min kone) - Mich' (Michel) Gigandet, lærhåndtverker fra Frankrike (sekretær) - Alex Nanthon, salmaker fra Frankrike (kasserer) - Raphael Sultan, salmaker fra Frankrike.*

Det første arrangementet var en utstilling av noen saler og grimer og lærvarer (alt helt håndlaget) på The Horse Show i oktober i Lyon in Frankrike (Equitalyon). Den offisielle adressen til vår organisasjon er: ECGMAA, 1voie de la corne des brosses, 72240 Mollans, Frankrike.

De neste arrangementene til ECGMAA vil bli i Lyon dette år og på the World Equestrian i Rouen, Frankrike, neste år. Foreningens formål er å gjøre kjent for offentligheten om virkelig håndlagete arbeider av gode førsteklasses materialer «.

NB: Bruk nettadressen : «European Cowboy Gear Maker and Artist Association» for å komme frem til ECGMAA på nett.

Angående bruk av skinnnåler.

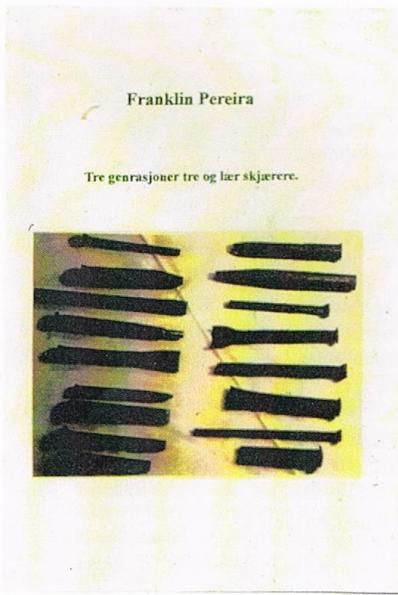
En enkel måte å få festet skinnsnøre på de to taggene i nåløyet er å skjerfe ned trådenden til ca. snorets halve tykkelse. Da glir taggene lett gjennom snøret ved å presse nåløyet sammen mellom fingrene og tråden sitter godt fast. Husk, bruk ikke hammer for å banke taggene igjenom tråden. Resultatet blir at taggene bøyes og nålen vil være ødelagt eller nokså redusert. Bruk heller ikke en tang opper på nåløyet for å presse taggene gjennom skinnsnøret. Taggene vil bare bøyes av det.

Nytt arbeide av Lydia Ignatenkova, St. Petersburg.

Lydia Ignatenkova skriver om dette smyket: « Det er fra min kolleksjon av halsesmykker og armbånd som jeg laget spesielt for utstillingen 2012 i St.Petersburg». Hun skriver videre: «Jeg brukte lær i to farger og pærler. Alle detaljer er sammenføyet med gummi snøre. Navnet å kolleksjon er «Taming of the Shrew», som i et berømt spill». (Troll kan temmes, av William Shakespeare, red anm.). Utstillingen fant sted i Desember 2012. (Foto: Lydia Ignatenkova).

Bladet Lær, Sko og Skinn Forlag lanserer en pamflett .

Noen har kanskje hørt om denne pamfletten en stund. Og noen har kanskje like til fått et eksemplar. Og egentlig var planen at et eksemplar skulle sendes ut med Lær, Sko og Skinn i November /Desember 2012. Men et uhell forhindret dette. Og nå har det kommet dit hen at alle som har abonnement på Lær, Sko og Skinn vil få et eksemplar i posten av denne utgivelsen.(ikke de som har fått et eksemplar fra før) Og til de som ennå ikke har fått seg abonnement på bladet tilbyr Bladet Lær, Sko og Skinn Forlag en utgave til kr. 100 pr. stk.

*
«Tre generasjoner tre og lærskjærere» er et 100 års minneskrift over en portugisisk håndverks familie forfattet av Franklin Pereira. Han er kjent fra bladet for artikkler om bl.a. guadameci i Portugal og Spania i middelalderen, opp til renesansen. Pamfletten har alt i alt 48 sider ,bl.a. med fargefotos og foto av inntresange verktøy. Pris Kr. 100.Bestilling kan gjøres ved å henvende seg til Bladet Lær, Sko og Skinn Forlag via nettsiden:www.lær-sko-skinn.no
Eller ved å sende et brev:[Bladet Lær, Sko og Skinn Forlag,](#)
[Postboks 5150, Majorstuen, 0302 Oslo](#)

OBS:Sendes portofritt i Scandinavia

Som tiden går.

Angående bladets artikkel om garverslektens Hållen i både Nr.1 og 2-2012 så oppsto det noen forviklinger. Bladet skrev i Nr. 2-2012: «Firmaet Alf Hållen A/S ble dannet av Jørgen Hållen og ble nedlagt i 1975». Det riktige skal være: Alf Hållen A/S ble ikke nedlagt i 1975, men eksister i beste velgående og drives i dag av Alf Terje Hållen. Det var garveri aktiviteten til Alf Hållen A/S som ble nedlagt i 1975. Bladet beklager at det har blitt noen feil i disse artikkler. Takk til Alf Terje Hållen for korreksjoner.

***Ny redaktør av det amerikanske bladet The Leather Crafters and Saddlers Journal:** Ved årskifte 2012/13 gikk redaktøren av The Leather Crafters and Saddlers Journal, Dot Reis av som redaktør for tidskriftet og ny redaktør Charil Reis overtok. (*kilde:LCSJ,Jan/Feb, 2013)

***Den amerikanske lærhåndtverker George Hurst,** mottok The Master Leather Artisan Award for 2013 fra The Academy of Western Artist for sitt arbeide på område skinn/lær. Han er nå den eneste nålevende person som har mottatt samtlige av de fire store priser som deles ut i Amerika i forbindelse med skinn/lærhåndtverk. (*Kilde: Cow-Tale, Lone Star Leathercrafters Newsletter, April 2013, artikkel av Dave Smith.) Inntreserte av hele artikkelen finner den på websiden til Lone Star Leathercrafters. Bruk: Lone Star Leathercrafters, som nettadresse & se på: «Newsletter».

International Federation of Leather Guild, (IFOLG) årlige utstillings arrangemang arrangeres i tiden 27-29 September, 2013 , i Denver, Colorado. Vertsforening er Columbine Leather Guild, Inc. For mer info, se: www.columbineleatherguild.webs.com

Årets Fårfest i Kil, Värmland Sverige ble avlyst grunnet ombygging av den skole hvor arrangemanget bruker være. Men neste år(2014) vil det gå som vanlig.

Museumssmykker e/o Skindsmedene
i København har et nettbasert tilbud på kjøp av replika av museumssmykker. Hvor av 10 % av salgssummen går til museene orginalsmykket hører hjemme i. Nettadresse er : www.museumjewellery.com (Les også artikkelen i denne utgave om Skindsmedene i København).

Ta en tur på et virituelt skomuseum!! Let deg frem på nettet; «Lisa Snook, Viritual Shoe Mueum». På dette nettsted kan man finne de mest forunderlige sko.

Kurser

Kurs i skinnfell, 24-30 juni, 2013, mer info, se: www.raulandsakademiet.no

Kurs i bokbinding, 22-28 juni, 2013, mer info, se: www.raulandsakademiet.no

Kurs i gyllenlær, 22-28 juni-2013, mer info se: www.raulandsakademiet.no

Ellers har Raulandsakademiet flere kurser inkluderende bruk av skinn, se nett.

Kurs i fiskeskinns garving, 30 November-1 Desember – 2013 se: www.jaktogfiskesenteret.no

Kurs, råhud, 10-14 juni, 2013

Kurs i fiskeskinngarving, 4-9 September, 2013, mer info, se nett: www.lottasgarveri.se

Melkers sko i Sverige, holder sko og boot kurs, mer info

Rene Berends har flere kurser i lærarbeide i Tyskland.
Mer info på: www.leatherartforum.de

Som tiden går

se nett: www.melkersshoes.com

Beredning av skinn

Hornskinn, Brønnøysund tar i mot skinn til beredning, mer info, se nett: www.hornskinn.no

Granberg Garveri, Ølensvågen tar i mot skinn til beredning, mer info, se: www.granberggarveri.no

Sommermarkeder.

Halling Marken har 25års jubileum i 2013

Nord-Norsk Villmarks messe, Settermoen, Troms fylke, 14-16 juni, 2013, mer info, se: www.nordnorskvillmarksmesse.no

Skibotn Sommermarked, 21-23 juni 2013, mer info, se: www.skibotnmarked.no

Handverksmässa i Bruns kog, Sverige, 28-30 juni, 2013, mer info se: www.gammelvala.se

Sommermarkede på Glasshytten Blåst, Morokulien arrangers 10-11 August, 2013. Mer info, se nett: www.blaast.no

De Nordiske Jakt og Fiskedager, Norsk Skogbruksm. Elverum, 8-11 August, 2013. mer info: www.skogmus.no

Kunst og Håndverks Markedet, Kirkeristen, Oslo, 22-24 August, 2013, mer info: www.kunsthandverksmarkedet.no

Middelaldermarkeder

Middelalderdagene, Hamar, 7-9 juni, 2013

Middelalderdagene, Oslo, 15-16 juni, 2013

Olavsfestdagene, Trondheim, Historisk Marked (Dette har 50 års jubileum i år) 28 juli-3 August, 2013.

Middelalderdagene, Visby, Sverige, (dette arangemang har 30 års jubileum i år) 4 - 11 august ,2013.

Europeiske Middelalderdager, Horsens, Danmark, (for 19 gang), 30-31 August 2013.

Vikingmarkeder.

Vikingmarked, Borre i Vestfold, 6-7 juli, 2013

Vikingmarked, Åland, Östersjön, 23-25 juli, mer info se nett: www.saltvik.ax/vikingamarknaden

Høstmarkeder

Rennebu Martnaen, Sør-Trøndelag, 16-18 August – 2013. Mer info: www.rennebumartnan.no

Otta Martnaen, Otta i Gudbrandalen, 27-29 September, 2013. Mer info: www.visitotta.no

Stavs Martnan, Tretten i Gudbrandsdalen, 25-27 Oktober, 2013. mer info: www.stavsplassen.no

Julemarked, Røros, 6-8 Desember, 2013, mer info: www.roros.no

US Western kunst og håndtverk.

Inntresert i amerikanske boots? *Ta en kikk på: www.lisasorrell.com Dette er web siden til amerikanske Lisa Sorrell. Hennes boots vant 1 premie på den 8 International Shoemakers Day 2013, i Weisbaden i Tyskland. (*info: LCSJ, May/June, 2013).

Westernshow, Deadwood City, Kloftefoss, western show hver søndag i tiden 30 juni – 11 August, 2013.

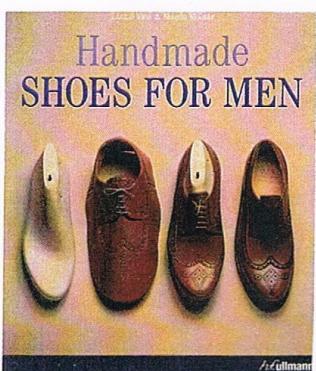
En inntresang svensk web side kjørs av den svenske western artisten Henrik Brandt, *adr er: www.boothillbobholsters.dinstudio.se Bra lærhåndtverk å se her. (*info: LCSJ, May/June ,2013).

Norgesmesterskapet i Cowboy Action Shooting,

21 – 23 Juni – 2013

Mer info på: www.tokerudgaard.no

Ord Omkring Bok

Bok	:Handmade Shoes For Men eller Herrskor
Forfatter	:László Vass & Magda Molnár
Forlag	:h.f Ullmann Publishing (h.f.Ullmann Publishing – is an imprint of Tandem Verlag GmbH).
Publisert år	:2012 (første gang i 1996! Konemann Verlag GmbH.) (Svensk utgave på Konemann Verlag i år 2000)
ISBN	: 978-3-8331-2237-8 (engelsk utgave).
Språk	: Engelsk eller svensk.

Denne boken har alle hemmerlighetene mellom permene om hvordant man lager de mest fasjonable sko for hånd på en tradisjonell måte. Boken «Handmade Shoes For Men» gir en grundig innsikt i tradisjonelt skomakeri, uten egentlig å være en lærebok i faget men som det utøves i noen av verdens ledene håndverksskomakerier som har overlevd det 19 og 20 århundrets industrialisme og i noen som er kommet til siden. Og som bl.a. befinner seg i byer som London, New York,

Munchen, Wien, Roma eller Budapest. Forfatterene av boken heter László Vass og Magda Molnár. Fotografier er av Georg Valerius. Den har over 400 fotos fordelt på 216 sider. Og er sågar rikt illustrert med glimrende skrevete tekster fordelt på 8 respektive kapittler, det hele inleddet med en introduksjon skrevet av László Vass. Tilsammen inneholder kapittlene 150 forskjellige omtaler/avsnitt, herunder også tilegg så som ordliste, bibliografi etc. Tekstene bygger fra kapittel til kapittel og innenfor kapittlene opp forståelsen for emnet på en relativ lettfatterlig måte. D.v.s. kjenner man litt til på forhånd hvordan sko lages er det en fordel men ikke en forutsetning for opplevelsen av bokens innhold som umiddelbart for en utenforstående kanskje kan virke både fremmend og fjern i det globaliserte industri kappløpets tidsalder hvor sko av så ymse kvalitet er i handel. Utøver leseropplevelsen og innsikten boken gir om denne type tradisjonelt skomakeri kan den kanskje være et første skritt inn i faget, eller enkelt nok: gi noe å ha med seg på storbyferie en regnværslag. (Nb. Boken ble publisert med svensk tekst i år 2000 på Konemann Verlag. Den er fremdeles å få kjøpt på : www.Bokbørsen.se til en rimelig pris. Men man må ha en adresse i Sverige å bestille den til).

Ord omkring Bok

Bok: Footwear Design, Portfolio Skills

Forfatter: Aki Choklat

Forlag: Laurence King Publishing

År: 2012

ISBN: 978 1 85669 745 3

Språk: Engelsk

Denne andre boken som omtales i Ord omkring Bok i denne utgaven er i mye og mangt en kontrast til overstående bok selv om all tilvikning av sko primært har basis i det enkle skomaker håndverket. Denne boken er en introduksjon til skodesign og skoen som motefenomen. Den har 6 kapittler, en ordliste og forskjellige henvisninger bakerst i boken. Totalt fordelt over 192 sider. Forfatteren skriver i introduksjon at vekten av boken befinner seg i kapittel 3-4. Disse har titlene: Recharge og Collection Design. De andre kapittler har følgende titler: 1 Footwear Design Now and Then, 2. Shoe Basis, 5. Presentation og 6. Training and working in the Footwear Industry. Innholdet i disse kapittler består av en rekke foto, skisser, ideutkast, og opplysende tekster gjennom enkeltstående avsnitt og omtaler, men også flere intressante interjuver med skodesignere/bransjefolk er fordelt gjennom boken. Skodesign er det sentrale tema hele veien og i hovedsak er dette en lærebok for (kommande!) studenter/designere av sko. Men den kan også være litt for forskjellige typer håndverkere som fks. holder på med materialene skinn/lær å hente impulser fra, gjennom «felles» referansepunkt. Boken tar en virkelig med «backstage», ikke til campangen og kanapene, men inn til den hårdt arbeidene verden som skodesign egentlig handler om. Og både artig og intressant nok for nordbo: * Forfatteren som heter Aki Choklat er egentlig fra Jyväskylä i sentrale Finland. Han har gjort internasjonal karriere som skodesigner og er i dag profesor ved Polimoda International Institute of Fashion Design i Firenze, Italia. * Kilde: Artikkel, Helsinki Times on Twitter, Fredag 24 Februar 2012.

«Jeg kjente aldri Jim Manning fra andre steder enn boken Læder av Willcox og Manning. Og jeg har hatt boken med meg i mitt verksted i snart 35 år. Og det føles noen ganger som den er en del av det hele. Og jeg tror det er mange om det...».

*

Til minne om Jim Manning

Siden siste utgave av bladet i November/Desember 2012 har nyheten om amerikanske Jim Manning død, etter lengere tids sykdom, nådd bladet. Han var en av de to forfatterene «Willcox og Manning» bak boken «Læder», publisert på 1970 tallet. Boken tok sitt utgangspunkt i vekstedsutsalget Bit ov Sole som ble drevet av Jim Manning (åpnet i 1967-68) for tiden, i København hvor han samlet 25 av de beste lærhåndtverkerne i verden. Hans kompis Donald Willcox, som også var en omreisende amerikansk skribent i Skandinavia lanserte ideen til boken. Først til sin amerikanske forlegger van Nostrand /Reinhold i NYC og så til danske Gyldendal Forlag i København.. For de som ikke er kjent med boken og begrepet Bit ov Sole gjengs hva Donald Willcox skrev på side 12 om Jim Manning: « hans Bit ov Sole's butikker har eksistert i Memphis, FT. Lauderdale, Nanucket, Aspen , Miami Beach og Kjøbenhavn og på frie hjul over hele Europa». (I en folkevognbuss) Han skrev også på side 29: « I 1966 reiste han fra Amerika til Europa» og « levde av å lage sandaler, belter og vesker». Et spørsmål blir jo alltid, Hvordan var lærhåndtverkeren Jim Manning?. Den danske håndtverkeren Klaus Graae som startet med lærarbeider på Bit ov Sole i København sa til bladet Lær, Sko og Skinn (Nr.1-2008) i en samtale om boken Læder og Bit ov Sole at : « Jim Manning selv var ikke en så dyktig lærhåndtverker». Men hva det egentlig betyr i selskap med 25 av de beste lær-håndtverkerne i verden er ikke godt å si noe om. Graae sa også: « han var enromt dyktig til å samle folk». Og det hele er til forstå dithen at han var et begavet menneske og lærhåndtverker med leder egenskaper.

Boken som også var et uttrykk på området skinn/lær for opprøret blandt unge mennesker i den tiden ble som en del av hippiebevegelsen også en del av impulsen til rensesanen for skinn/lærarbeide i vid forstand i en tid hvor skinn/lærarbeide var på vei til den historiske skraphaugen i den urbane vestlige verden. Noe som kanskje kan være vanskelig å forstå i dag. Boken ble publisert i USA i 1971, i Danmark 1972, i England 1974, i Finnland 1975, i Norge 1976 og andre europeiske/verdens land ? omkring samme tid. Men i forskjellige versjoner. Den orange «globale» utgaven som nådde undertegnede, med sin danske tekst var den «som alle snakket om». Hippie lærhåndtverket hadde på mange måter sine egne dinstiksjoner, ord og symbol, noe som foto og tekst i boken viser i glimt. Men man kan også finne henvisning til en bok som Encyclopedia of Raw Hide and Leather Brading av Bruce Grant og mønster og foto av flettinger. Og livsstils illustrasjoner som peker på folk-western lær kunst , håndtverk,musikk og kultur. Men et viktig skille mellom kunstformene, bokene og musikken fra et antropologisk synspunkt er jo at boken Læder kom ut av en bykultur mens

Encyclopediaen kom ut av rodeo, cowboy og den landlige kulturen som også var populær gjennom country og western musikken. Mens Læder hadde henvisninger til musikere som fks. Robert Zimmermann= Bob Dylan og David Crosby (Crosby, Stills and Nash and Young) som var eksponenter for en type samtidsmusikk som fremdeles var ny skapende i slutten av 1960 årene, begynnelsen av 1970'ene. Lær, Sko og Skinn spurte også Klaus Graae i 2008: «var musikken en viktig del av det hele?» og han svarte «ja, den var viktig for oss». Og Jim Manning introduserte noe av verdens største rock and roll band, som Rolling Stones, Led Zeppelin og Canned Heat og andre til å spille i København. I en tid, hvor rock musikken var forventet å bli en døgnflue av det samme establisementet som boken var et oppror mot. Men først og fremst var den kanskje en fagbok om skinn, lær, kunst og håndtverk. Men den streifet implisitt så vel storsamfunnet som lærbransjen på en ukonvensjonell måte med henvisninger til droger som marijuana i teksten og til litteratur og filmer og gav uttrykk for dyp bekymring omkring mennesket og menneskets livsvilkår i en tid fks. preget av Vietnamkrigen. Men også i en etterkrigstidens europeiske verden. Den ble slik en del av den kritiske tenkningen i tiden som omfattet de fleste klasser i samfunnet på ene eller andre måten som en klassekamp fra bunn og opp. Noe som ikke er så påfallende i den vestlige delen av den globale verden i dag . For å sumere opp artikkelen så er det å si at det miljø som gjorde boken Læder mulig var en del av sin tid og en art nouvea som omfattet, som all stor kunst gjør, mange områder av livet og den nådde til mange mennesker. Også de utenfor området skinn-lær, kunst og håndtverk i sin søken etter alternative måter å leve på i den urbane verden ble inspirert av den . Og ennu er boken levende, etterspurt og omtalt . Og historien til Jim Manning og lærbutikkene, Bit ov Sole vil alltid være et lyspunkt i mørke for mennesker som kommer drømmeren vei med sine hender, noen verktøy og tanker om skinn,lær, kunst og håndtverk. Og med fred og kjerlighet i sinne til verden.

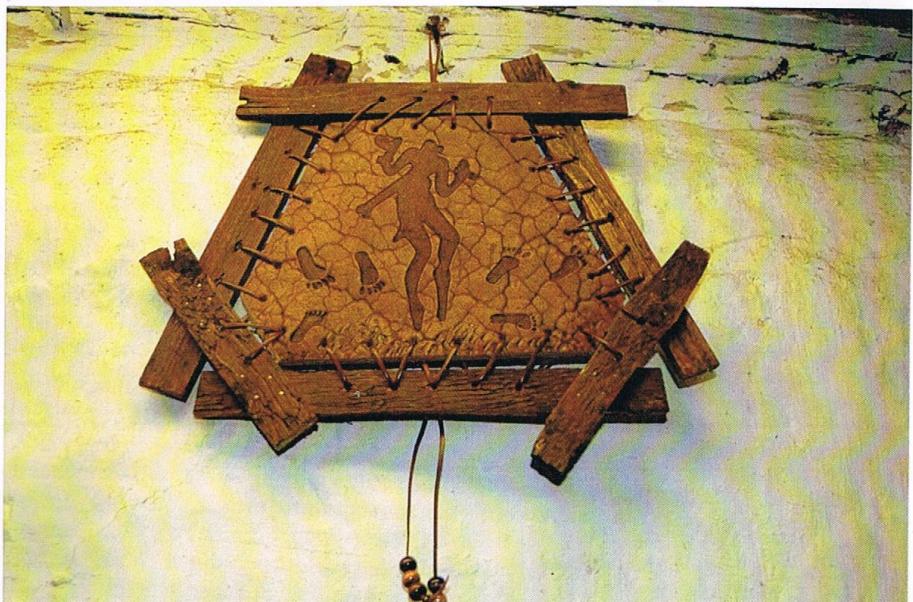
*

Don(ald) Willcox fortsatte sitt forfatterskap etter boken Læder med å skrive mange forskjellige kunst og håndtverksbøker inntil begynnelsen av 1980 årene da han sluttet med lærarbeider og flyttet til Asia hvor han har bodd omkring 30 år. Og hvor han også fortsatte sitt forfatterskap med andre emner. Han bor i dag i Thailand hvor han blandt annet er grunnlegger av CEO, en Thailandsk organisasjon som yter en variert service til handikapete personer.

*

Klaus Graae arbeider femdeles med skinn,lær kunst og håndtverk . Og driver i dag sitt eget firma, «Graae Copenhagen» som produserer mote lærvarer for menn. Kanskje de beste lærportefølje produkt i verden .

«Danseren» ,et arbeide av Juhani Berg.

Overstående bilde henger sammen med understående tekst fra Simrishamn Garverimuseum som del av sommerens program ved museet. Bildet forstiller en berømt helleristning kalt for «Danseren». Den befinner seg i Gladsax i Sverige. Og de som vil lære om hvordan man preger en slik på lær kan gjøre seg et besøk denne sommeren på garverimuseet i Simrishamn hvor Juhani Berg deler av seg med sin kunnskap.

GARVERIMUSEET

SIMRISHAMN

*29 Juni – 3 Augusti 2013
Varje Onsdag och Lördag*

13.00-16.00

Strömmens Strädde – vid Biltorget

Under sommarens utställning visar vi hur man graverar läder och tillverkar olika motiv som till exempel bilder av hällristningar. Är man intresserad så kan man prova själv att göra lädergravyr på vegetabilistiskt garvat läder.

Vi presenterar också Nils Ehrnbergs Dagbok som han skrev under sin resa till Syd-Amerika för att köpa in hudar och presentera produkter från Ehrnbergs. Resans tidpunkt var 1939 precis innan början av andra Världskriget.

Välkommen till säsongsöppningen lördagen den 29 juni klockan 13.00

Industrialismens Pels,
Artikkelen av; Lise Skov,
Associate professor of Creative Industries
Artikkelen -Industrialismens Pels- er med i antologien «Snit» utgitt i 2011 på Museum Tusculanum Forlag i Danmark. Museum Tusculanum Forlag er en uavhengig non-profit institusjon. Den har bl.a. som formål å utgi allment opplysende bøker. Antologien «Snit» er redigert av Marie Rigels Melchior, Solveig Hoberg, Helle Leiland, Marie Mackinny, Valentin og Kirsten Toftegaard. (ISBN:978-87-635-3107-8). Boken har i alt 14 bidragsyttere med artikller. Artikkelen -Industrialismens Pels- er gjengitt i bladet Lær, Sko og Skinn med velvilligst tillatelse av forlag og Lise Skov.
*

Bladet Lær, Sko og Skinn har i tidligere utgaver hadd med artikller av Dr. Philos Sigurd Grieg (1874-1973) om eldre tiders bruk av pels. Artikkelen Industrialismens Pels belyser nåtidens situasjon og er ganske opplysende etter (?) en nesten litt kaotisk tid på området. Den vil bli gjengitt i sin helhet gjennom flere utgaver av bladet fremover.

Artikkelen er i sin helhet også å finne på nett, se;
Industrialismens Pels.

Del 4-Industrialismens Pels

Av Lise Skov

Del 1 var i Lær, Sko og Skinn Nr.2-2011

Del 2 var i Lær, Sko og Skinn Nr.1-2012

Del 3 var i Lær, Sko og Skinn Nr.2-2012

Dette er del 4 og siste del. Lær, Sko og SkinnNr.1-2013.

Fra først i 1930årene opprettedes en skinnsentral med henblikk på og avsette medlemmenes skinnproduksjon på hjemmemarkedet. Gjennom en privat investor opprettedes København Pelscentral i 1938. Centralen varetok auksjonssalg etter modell fra andre land (Dansk Pelsdyravlerforening 1980,44). I 1946 kunne pelsdyravlerforeningen overta auksjonsalget med et nytt navn: Danske Pels Auksjoner (Dansk Pelsdyravlerforening 1980,15). Det var meget viktig for pelsdyravlerne at så å si, få foten under eget bord, så de ikke lengere var avhengig av lokale grossister og oppkjøpere, som kunne holde prisene nede(Dansk Pelsdyravlerforening 1980,35).

Allerede umiddelbart etter krigen begynte pelsdyravlerne og orientere seg mot internasjonale markeder. Det var et erklært mål for Danske Pels Auksjonerens første direktør, Hugo Gjødesen, som kom fra en tidligere stilling i Magasin du Nord's pelsavdeling (Dansk Pelsdyravlerforening 1980,45).

Danske Pels Auksjoner holdt til i en eiendom på Theklavej, mens auksjonene ble holdt i Studenterforeningens store sal. Amerikanerne var de største utenlandske kunder;

etterkrigstidens høye dollarkurs gjorde handelen profitabel for begge parter, og de avtok opp til 80% av den årlige minkproduksjon. I 1970årene kom det også kunder fra andre europeiske land, først og fremst Italia og Tyskland(Dansk Pelsdyravlerforening1980,46). I 1950årene var det kraftig vekst i pelsdyrervervet, og i 1961 innopptoks chinchillaavlverne i dansk pelsdyravlførening. I samme periode blir mink dog dominerende; i 1967 kulminerte antallet av minkfarmer i Danmark med 6.665, og produksjon basert på over 1 mill.tæver (Dansk Pelsdyravlerforening1980,18). I dag er det godt 2000 pelsdyravlere, men etter en langvarig omlegging i retning av større bruk tegner de seg for en langt større produksjon. I begynnelsen av 1960årene bygget Dansk Pels Auksjoner et nytt kompleks i Glostrup, som er blitt utvidet flere ganger,men stadig danner rammen for de danske pelsauksjoner. Fra 1970årene har strategien hvert og fremskaffe flere skinnsorter enn de hjemmerlige for og gjøre salget attraktivt for flere utenlandske kunder.(Dansk Pelsdyravlerforening1980, 21). Dette har i høy grad lykkes, idet Danske Pels Auksjoner vokset støtt; og i 1979 overhalte de de gamle hederskronte auksjonshus i London og kunne således kalte seg verdens største og skifte navn til Copenhagen Fur Center. I dag handles nesten 50 prosent av verdenmarkede her.

Det andelseide auksjonshus er basert på prinsippet om samsortering. Det vil si,at alle skinn, som innleveres, sorteres etter samme kvalitetskriterier, og at det derfor er mulig å selge meget store ensartete partier i de typiske kategorier og mindre, men lett anvenderlige partier i de mere sedvanlige kategorier. Ved samsortering avgir den enkelte avler kontroll over egne skinn for muligheten til å oppnå en høyere pris gjennom et effektivisert salg, og denne pakt er forutsettningen for, at Københavns pelsauksjoner er blitt så store. På grunn av den krise som pelsindustrien har hvert igjenom i 1980årene og 1990årene er det også blitt mindre attraktivt for grossister og femstillingsvirksomheter og oppbygge et stort lager, dels på grunn av risikoene for verditap ved plutselig prisfall, dels fordi den nye pelsbekledning er blitt trendbasert, så den gamle ide om,at skinn, som ikke brukes i år, kan brukes til neste år, er befeftet med større usikkerhet. De danske pelsauksjoner er således ikke bare

Fortsettelse på neste side.

Industrialismens Pels , fortsettelse fra forige side.

tilpasset pelsbransjens organisatoriske virksomhet, men er blitt en av dens dominerende aktører. Det første nordiske samarbeid startet umiddelbart etter 2. verdenskrig, og i 1954 inngikk pelsdyravlerne en nordisk avtale om felles reklamekomite, Scandinavian Fur Committee', med felles varemerke for kvalitetsskinn, SAGA.^{xii} Siden er Saga sorteringsystem vokset til og danne en alment akseptert internasjonal kvalitetsstandard. Sammenslutningen skiftet navn i 1967 til Scandinavian Mink Association og i 1979 til Saga Furs of Scandinavia (Dansk Pelsdyravlerforening 1980, 16), men bibeholdt Saga kvalitetssystemet inntil 2004. På det tidspunkt brøt de danske pelsauksjoner og pelsdyravlere ut av det nordiske samarbeide for og skape deres egen markedsføring under først navnet Copenhagen Fur Center og siden Copenhagen Fur, der også erstattet Saga-merket. Saga sorteringsystem er blitt videreført hos Copenhagen Fur, men under nye farvebaserte kvalitetsmerker: Purple, Platinum, Burgundy og Ivory.

Inn i motens produksjonsnettverk.

I 1989 grunnlagdes SagaDesign Center i Vedbæk. Idemannen var Sgas daværende direktør Leif Boe Hansen, som hadde en visjon om å skape et vitensenter for bransjen. At han fikk støtte til og gjennomføre sin visjon skyldes i høy grad den dype krise, som pelsbransjen befant seg i. Det var lykkes for dyrerettighetsbevegelsen og så tvil om pelsbransjens legitimitet og troverdighet i en sådan grad, at bransjen egne reklamer og pressemeldinger i beste fall var virkningsløse i værste fall ble oppfattet som mistenkerlig. Da de annekjente markedsføringsmodeller ikke lengere virket, var det en bred aksept av at man måtte prøve noe nytt. Idag, hvor Saga Design Center fremstår fremstår en stabil institusjon i et smukt gammelt landsted med smakfulle designmøbler og gjesteværslar, og et velutstyrt buntmakerverksted er det viktig å huske på, at det faktisk er skapt gjennom eksperimenter (Skov 2005).

Som noe av det første åpnet designsentret dørene for unge motedesignere, som på kortere og lengre kurser har kunnet få mulighet til og lære å bruke pels i design. I det følgende tiår ble disse kurser standardisert, således at designsentret har kunnet motta tusenvis av

motedesigene og motemerker som Jean-Paul Gaultier, Roberto Cavalli, Giorgio Armani, issoni, Julien McDonald, Jennifer Lopez og mange andre. Saga har hatt to overordnede strategier dels at «fur is a fabric», det vil si at pels kan behandles liksom andre materialer i moten, hvilket har ført til eksperimenter innenfor produktutvikling, dels å skubbe pels inn i moten. Det siste har i høy grad fungert gjennom mildertige samarbeider med motedesignere, hvor Saga har stillet sin produktvitenskap og kreative formåen til rådighet.

Det er umulig presist og bedømme effekten av Sagas arbeid, da det dreier seg om vitensoppbygging og nettverk på bransjenivå altså formadrygger, som i forhold til det meste markedsføring er langsiktig og avhengig av flere faktorer. Men blandt bransjekjennere og motefolk er det enighet om, at ga har en stor del av fortjensten for, at pels er vendt tilbake i motebildet. Det er også andre faktorer, for eksempel konsentrasjon av pelsbekledningsproduksjon i Kina, og utviklingen av berederiene – de kemiske virksomhetene, som behandler de rå skinn, så de blir bløte og holdbare. Saga Design Center eksisterer fortsatt etter opprettelsen av Copenhagen Fur, men det eies nå av finske og norske pelsdyravlerforeninger, som har fortsatt Saga-samarbeidet. Copenhagen Fur har skapt en lignende institusjon i Copenhagen Studio på Langelinje med en kreative workshop, som står for samarbeide med forskjellige motedesignere og virksomheter.

Pels er Danmarks ubestridte største luksusekspert og det eneste feltet, hvor Danmark er på landkartet i den internasjonale, eksklusive møtes verden. Samtidig er pels også et landbruksprodukt. At auksjonshuset i 2004 brøt ut av det 50-årige nordiske samarbeide og lanserte et nytt globalt brand under vanet Copenhagen Fur er et uttrykk for, at råstoffleverandørerne er ganske sikre på deres sterke posisjon og har tiltro til, at de vil ha en førende plass i de internasjonale pelsmarkedene i fremtiden. Sammenholdt med utviklingen innenfor andre landbruksprodukter er det ikke eksepsjonelt. En rebranding av MD Foods (tidligere Mejerialskapet Danmark) etter fusjon med det svenske Arla eller de danske slakterier og Steff-Houlberg ble hurtig akseptert av forbrukerne. Men i den internasjonale

Fortsettelse på neste side.

Industrialismens Pels, fortsettelse fra forige side.

luksusbransje er det uhørt og kaste en 50-årig historie bort ikke minst i en tid, hvor 'new luxury' trenden utover å gi pelsfrakken nytt liv har relansert gamle merker som Burberry, Gucci og Louis Vuitton. En av den franske luksusindustriens innflytelsesrike ledere, Bernard Arnault, menerendog, at en lang historie er en uunværlig ingrediens i et moderne luksusbrand (Wetlaufer 2002). Derfor må man stille spørsmålet, om man kan drive luksusindustri på grunnlag v råmaterialer.

Konklusjon.

Denne artikkelen har analysert utviklingen av pelsbransjen i forhold til tre faser i industrialismens historie. I det, jeg har kalt den tidligere industrialisme og som dekker perioden fra 1889 til 1950, var pelsbekledningen stilistisk og symbolsk en viktig del av tidens mote, produksjon var håndverksbasert med ett tett forhold mellom fremstilling og salg, og råmaterialet kom fortrinnsvis fra ville dyr. Pelsindustrien avvek ikke eller kun litt fra andre industrier i den periode. Den andre periode, som jeg har kalt velferdstatens industrialisme, og som dekker perioden fra 1950 til 1987, er kjennetegnet ved pelsindustriens langsomme nedgang dog ikke i en jevn kurve. I denne periode kom pelsindustrien i stigende grad ut av tritt med moteindustriens organisering, noe som skapte økonomiske problemer for industrien og gjorde det svært for pelsklædning og finne en plass i tidens motebilde. Denne periode var preget av en hviss industriell utvikling også i forhold til beskyttelse av naturressurser, hvor pelsbransjen blandt annet var aktiv i inngåelse av Washington konvention i 1973. Råvarer kom i stigende grad fra pelsfarmer, og de danske pelsdyravle gjorde god bruk av mulighete for at tiltrekke internasjonale innkjøpere, således at Danmark i periodens sluttning var blitt verdens største pelsprodusent. Den tredje perioden, som går fra 1987 inntil i dag, er mindre linær enn de to forige, men den store omskifterlighet er nettopp kjennetegnet for omstilling til fleksibel nettverksproduksjon og globalisering, som har hvert fulgt av en rekke forbrukerpolitiske kampanjer. Denne periode inneholder både pelsbransjens største krise og dens gjenkomst. Som jeg har vist, har den nettverks- og produktutviklingsstrategi, som ble utført fra dansk side av, hvert en avgjørende årsak til, at

pels er vendt tilbake i motebildet. Artikkelen har dokumentert en skiftende balanse mellom pelskledningsindustri og pelsdyravl, hvor den første var dominerende inntil 1960 årene, han den annen hvert dominerende fra omkring 1980. Som det fremgår av analysen, er de to industrier preget av forskjellige økonomier og risikostrukturer, og det gir seg også utslag i en hviss mistro imellom dem. De danske buntmakere er således i dag totalt marginale i forhold til pelsdyravlene markedsføringsorganisasjon Copenhagen Fur. I forhold til industrialisme, som er det overordnede tema for denne bok, håper jeg, at denne undersøkelse av pelsindustrien har hvist, at industrialismens kultur ikke kun angår produksjon og økonomi, men dels er preget av forskjellige arbeidskulturer og dels speiler utviklingen av forbrukerkultur, smak og stil. Selv om man med en hviss rett kan hevde, at det danske samfunn idag er mer postindustrielt enn industrielt, er den forskjinstilgang, som undersøker, hvordan tigene produseres, hvordan verdien skapes, og hvordan forbruk og produksjon betinger hianden stadig brukbar og relevant. På en måte er den faktisk mere innsiktsgivende idag, hvor økonomien er globalisert, flytende og omskifterlig, enn den gang danske skolebarn kunne besøke fabrikker med rykende skorsteiner.

Slutt.
Takk til Lise Skov.

Som tiden går

Udstilling,
Designer Bookbinders International Competition, 2013
At Bodleian Library & Radcliffe Camera
University of Oxford, - England
10 june 2013 – 10 August 2013
More info on: www.bodleian.ox.ac.uk/bodlei

Bookbinding kurser etc i England.
Mer info på: www.societyofbookbinders.com

Arkeologisk skinn/lær inntressert?
Mer info på: www.archleathergrp.org.uk

Bokbinder utstyr, verktøy, etc. England.
Mer info på: www.hewitonline.co

Museum i England
Walsall Leather Museum. Walsall har en utstilling hentet fra museets magasin i anledningen museets 25 årsjubileum.
15 juni – 2 November 2013
Mer info på: www.walsall.gov.uk/leathermuseum

Museum of Leathercraft, Northampton, England
Mange flotte utstillinger.
Mer info på: www.museumofleathercraft.co

Veskemuseum i Nederland.
www.tassenmuseum.nl

Websiden til kursene i Tetbury, England, holdt av bl.a Valerie Michael (Leatherworking Handbook)
www.leathercourses.co.uk

Kurser i gyllenlær/guadameci, Portugal
www.frankleather.com

Kurser i gyllenlær/guadameci, Frankrike
www.ateriedesarts.net

Littratur.

- Beck,Ulrich(2003):»Toward a New Critical Theory with Cosmopolitan Intent»,i:Constellations10(4)
- Bendell,Jem and Anthony Kleanthous(2007): Deeper Luxury: Quality and style when the world matters, WWF-UK <http://www.wwf.org.uk/deeperluxury/report.html>
- Braverman, Harry(1974): Labor and Monopoly Capital: The degradation of work in the twentieth century, New York: Monthly Review Press
- Dansk Pelsdyravlerforening(2005): Mennesker, mink og milliarder: Dansk Pelsdyravlerforening 1930-2005 (75års jubileumsbok).
- Dansk Pelsdyravlerforening(1980): 50: Dansk Pelsdyravlerforening 1930-1980(50 års jubileumsbok).
- De Marly,DIana(1980): The History og Haute Couture 1850-1950,New York: Holmes and Meyers.
- Diggins, John Patrik(1999): Thorstein Veblen: Theorist of the leisure class, Princeton,New Jersey: Princeton University Press.
- Embeley, Julia(1997): The Cultural Politics of Fur, Cornell University Press, Ithaca
- Esping-Andersen,Gøsta(1990):Three worlds of welfare capitalism, Polity,Oxford.
- Ewing,Elsibeth(1981): Furin Dress,B.T.Batsford:London.
- Fine,Ben and Leopold, Ellen (1993): The world of Consumption,London: Routledge.
- Freud,Sigmund(1974/1900): Drømetydning,Hans Reitzels Forlag, København.
- Fuchs,Viktor R.(1957): The Economics of the Fur Industry, Colombia University Press, New York.
- Green, Nancy L.(1997): Ready-to-Wear and Ready-to Work: A Century of Industry and Immigrants in Paris and New York, Durham: Duke University Press.
- Groves,Julian M. (1997): Hearts and Minds: The controversy over laboratory animals,Philadelphia: Temple University Press.
- Harvey,David (1989): The Condition of Postmodernity,Oxford: Blackwell.
- Hilger,Jan (2008): The west European Apparel Industry,i:Creative Encounters Working Paper,CBS http://www.cbs.dk/forsking_viten/institutter_centre/projekter/creative_en_counters/menu/publications.
- Kleantus, Anthony and Jules Peck (2006): Let them eat cake: Satisfying consumer appetite for responsible brands,WWF-UK http://www.wwf.org.uk/what_we_do/working_with_business/index.cfm?uNewID=537.
- http://www.labourbehindthelabel.org/resources/20/123-5_questions.
- Kriesberg,L. (1952):»The retal Furrier: concepts of security and success»,i:American Journal of Sociology 57(5),s.478-85.
- Labour behind label (2006): Who Pays for the Cheap Clothes?
- Lipovetsky,Gilles (1994): The Empire of Fashion: Dressing Modern Democracy, Princeton,New Jersey: Princeton University Press.
- Lipovetsky,Gilles (2005): Hypermodern Times, Polity Press, Oxford.
- Leiter, R.D. (1950): «The Fur Workers Union»,i:Industrial and Labor realtions Review3(2),s.163-86.
- Lykkeberg,Rune 2008 Kampen om Sannhederne,Gyldendal,København.
- Marx,Karl (1991): «The materialist conception of history»,i:Peter Worsley(red.) The New Modern Sociology Readings,New York: Penguin.
- Mark,Karl(1970-72/1867-1894): Kapitalen: Kritik af den politiske økonomi. København,Rhodos.
- Melchior,Marie Riegels(2008): Dansk på Mode. En undersøgelse af design,identitet og historie i dansk modeindustri,ph.d.-afhandling ved Danmarks Designskole og Kunstmuseumet.
- Mordhorst,Mads(2005):» Andelsbevægelsen mellom national identitet og globalisering»,i:Den Jyske Historikernr.109,s.48-70.
- Rasmussen,Thomas Schødt(red.)(2006): Dansk Mode: Historie,design,identitet,København Danmarks Designskoles Printcenter.
- Sandell,Håkan(2003):Oslo-Passion: Dikter,Oslo: Wahlstrøm & Widstrand
- Skov,Lise (2002):»Hong Kong Fashion Designers as Cultural Intermediaries:Out of Global Garment Production»,i:Cultural Studies 16:4,s.553-569

- Skov,Lise(2005:)»The Return of the Fur Coat in a Commodity Chain Perspective»,i:Current Sociology 51:1,s.9-33.
- Skov,Lise (2008): Ethics and the Fashion Industry,i: Creative Encounters Working Paper, CBS [http://www.cbs.dk/forsking_viden/instituter_centre/projekter/creative_en_counters\(menu/publications](http://www.cbs.dk/forsking_viden/instituter_centre/projekter/creative_en_counters/menu/publications).
- Steel,Valerie(1988): Paris Fashion: A Cultural History,New York: Oxford University Press.
- Tapert,Annette (1998): The Power of Glamour,New York: Crown Publishers.
- Thomas,Dana (2007): De Luxe: How luxury lost its luster,New York,Penguin Press.
- Troelsø,Ole (2001): En frakk med hår på: Finn Birger Christensen.København: Linhardt og Ringhof
- Veblen,Thorstein (1970/1899): The theory of the Leisure Class, London: Unwin.
- Wetlaufer,Suzy (2002): «The perfect paradox of star brands:an interview with Bernard Arnault of LVMH»,i: Havard Business School Publishing HBR On Point.Product number 9349.
- Østergård,Uffe (19929: «Peasant and danes: The Danish national identity and political culture»,i: Comparative Studies in Society and History 34:1.
- Østergaard,Uffe (2004): « The Danish Path to Modernity»,i: 11;77:25.
-

i Denne artikkel er basert på foskingsprosjektet 'Luxury and necessity in the global fur industry', (2002-2004)finansiert av Det Danske samfundsvidenskaperlige forskningsråd,med tilknytning ti Sociologiskt Institut,Københavns Universitet, og etterfølgende forsking i forbindelse med min stilling på Copenhagen Business School. Prosjektet er basert på feltarbeide og intervjus i

Danmark,Hong Kong/Kina, Tyskland,Canada og Holland.

ii PETA er forkortelsen for «People for the Ethical Treatment of Animals». Organisasjon ble stiftet i 1980 i USA og anses for og være verdens største nonprofit dyrerettighetsforening med ca. To millioner medlemmer.

iii Anima. Forening for Alle Dyrers Rettigheter, er en dansk dyrerettighetsforening stiftet i år 2000.

iv Jeg har fått dette fortalt av Christian Boehm,tysk buntmaker,nu antropolog,bosittende i Danmark og av Linda Fung eier og leder av Siberian Fur,Hong Kongs førende pelsbutikk.

v I følge samtale med buntmaker David Jørgensen.

Vende eier av Lewinsky.

vi I følge samtale med Michael Sørensen, den nuværende eier av Lewinsky.

vii I følge samtale med buntmaker Karsten Philip,Karsten Philip Pelse A/S.

viii I følge samtale med David Jørgensen

ix Fuchs så dette som et avgjørende problem (Fuchs 1958). det er også forskjellige internasjonale eksempler på dette. I USA gikk pelsarbeidernes fagbevegelse inn i den konservative McCarthy era med stor oppbakning omkring den komunistiske ledelse (Leiter 1950). I Hong Kong i 1980årene bestemte buntmakerne selv deres arbeidstider, og de var kjent for ikke og begynne arbeidsdagen før ved middagstid. I dag hvor Kina er den største pelsbekledningsprodusent, er det dog lavere lønn og mere disiplin på fabikkene, omend forholdene i pelsbransjen er vesentlig bedre enn i bekledningsindustrien.

x I følge samtale med buntnaker Karsten Philip, Karsten Philip A/S.

xi I følge samtale med buntnaker Christian Boehm. Animal Liberation Front(Dyrenes Befrielsesfront) var en volderlig dyretettighetsbevegelse engasjert i kriminelle aktiviteter (primert virksomhetssabotasje). Offisielt er det gjensidig sympati men intet personsamfall mellom den militante og den legale del av dyretettighetsbevegelsen. I dag er Earth Liberation Front den viktigste militante dyretettighetsgruppe.

xii I de andre nordiske land: « valgte man og utskille salgsvirksomheten som et datterselskap v orgnisasjon og valgte aksjeselskapsformen [...] I Danmark nøydtes man slett og rett med og betrakte Dansk Pelsdyravlerforening som en salgsforening» (Dansk Pelsdyravlerforening 1980,15).

xiii Washington-konvention,også kjent som Cites(Convention on International Trade in Endangered Species) regulerer den internasjonale handel med produkter fra truede dyre- og plantearter.